

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника**

**Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

**“Облік і аудит розрахунків з кредиторами” (на
прикладі ВАТ “Івано-Франківськцемент”)**

Виконала: студентка 2-го курсу групи ОО-М2(з)
спеціальності 071 “Облік і оподаткування”

Свенцицька Ольга

Керівник: д.е.н., доцент Зварич О.І.

Рецензент: к.е.н., доцент Савків У.С.

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ	
РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ.....	7
1.1. Особливості діяльності будівельних підприємств в сучасних умовах господарювання	7
1.2. Поняття, класифікація, оцінка та нормативне закріплення обліку зобов'язань.	19
1.3. Організація обліку фінансових операцій.....	27
РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З	
КРЕДИТОРАМИ, ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В	
РЕГІСТРАХ	43
2.1. Аналітичний та синтетичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками.....	43
2.2. Облік кредитів банків.....	50
2.1. Облік розрахунків по податках і платежах, а також інші операції	52
РОЗДІЛ 3. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ПрАТ “ІВАНО-	
ФРАНКІВСЬКЦЕМЕНТ” З КРЕДИТОРАМИ	63
3.1. Планування аудиту кредиторської заборгованості	63
3.2. Аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками	72
3.3. Аудит розрахунків з бюджетом.....	75
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81

ВСТУП

У глобальному економічному ландшафті, де підприємства зіштовхуються із зростаючими труднощами та конкуренцією, важливість ефективного обліку та аудиту розрахунків з кредиторами надто актуальна. Підприємства повинні не лише пристосовуватися до змін у світовій економіці, але й ефективно управляти своїми фінансовими потоками для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності. Дана магістерська робота ставить за мету вивчення та аналіз обліку та аудиту розрахунків з кредиторами, спираючись на конкретний приклад - ВАТ "Івано-Франківськцемент".

Актуальність дослідження. Бухгалтерський облік виконує різноманітні завдання, спрямовані на забезпечення ефективного управління та точне відображення фінансового стану підприємства перед зацікавленими сторонами. Основною його метою є надання ключової облікової інформації для керівництва підприємства та інвесторів. Ведення бухгалтерського обліку допомагає визначити фінансові цілі підприємства, розробити стратегічний план для їх досягнення, а також забезпечує контроль за його виконанням, дозволяючи своєчасно виявляти відхилення.

Інформація, яка міститься в облікових документах, дозволяє підприємству стратегічно планувати свою фінансову діяльність, розробляти бюджети, встановлювати фінансові цілі та проводити аналіз фінансових результатів.

В умовах економічної нестабільності та стрімкої динаміки ринку, проблематика управління кредиторською заборгованістю стає визначальною для фінансової стійкості підприємства. Зростання труднощів у веденні бізнесу та необхідність ефективного керування фінансовими ресурсами підкреслюють актуальність проведення детального аналізу системи обліку та аудиту розрахунків з кредиторами.

Вибрана для дослідження тема магістерської роботи "Облік і аудит розрахунків з кредиторами" є вкрай актуальною для ПрАТ "Івано-Франківськцемент". Оскільки основною метою діяльності підприємства є

задоволення потреб споживачів, а частина його активів формується за рахунок доходів від реалізації продукції та інших видів підприємницької діяльності, передбаченої у Статуті, підприємство активно веде розрахунки з постачальниками, іншими кредиторами, а також здійснює взаємодію з бюджетом з питань оплати податків та інших обов'язкових платежів.

Мета. Метою даного дослідження є вивчення та узагальнення теоретичних, методичних і організаційних положень обліку та аудиту розрахунків з кредиторами ВАТ "Івано-Франківськцемент" в сучасних умовах функціонування.

Завдання Дослідження:

1. Вивчення структури та організації фінансового обліку. Детальний аналіз системи обліку розрахунків з кредиторами з визначенням структури, методів та процесів, використовуваних на підприємстві.

2. Аналіз ефективності взаємодії з кредиторами. Оцінка взаємодії підприємства з кредиторами з метою виявлення можливостей для оптимізації та підвищення ефективності цього процесу.

3. Визначення ключових факторів впливу. Визначення та аналіз ключових факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства, зокрема у контексті розрахунків з кредиторами.

4. Розробка пропозицій та рекомендацій. На основі отриманих результатів дослідження розробка конкретних пропозицій та рекомендацій для оптимізації системи обліку та аудиту розрахунків з кредиторами на ВАТ "Івано-Франківськцемент".

5. Оцінка впливу оптимізаційних заходів. Аналіз очікуваного впливу запропонованих заходів на ефективність фінансового управління та загальну фінансову стійкість підприємства.

Це дослідження спрямоване на вдосконалення системи фінансового управління підприємства через оптимізацію процесів обліку та аудиту розрахунків з кредиторами.

Об'єктом дослідження є система обліку та аудиту розрахунків з

кредиторами на підприємстві.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти організації обліку та аудиту розрахунків з кредиторами в ВАТ "Івано-Франківськцемент".

Структура Магістерської Роботи. Магістерська робота на тему "Облік і аудит розрахунків з кредиторами" буде структурована у трьох розділах, кожен з яких буде підкріплений висновками.

У першому розділі, який отримав назву "Теоретичні аспекти організації обліку розрахунків з кредиторами", будуть розглянуті особливості галузі та діяльності ПрАТ "Івано-Франківськцемент", а також вивчена його облікова політика. До цього долучаються загальні положення щодо організації бухгалтерського обліку розрахунків з кредиторами.

Другий розділ, з назвою "Бухгалтерський облік розрахунків з кредиторами", буде присвячений принципам формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість. В рамках цього розділу будуть розглянуті вимоги щодо розкриття цієї інформації у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, засновані на Національних Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку.

Ця структура дозволить систематизувати та глибше вивчити аспекти обліку розрахунків з кредиторами, роблячи акцент на теоретичних засадах та бухгалтерських принципах.

У третьому розділі "Аудит розрахунків з кредиторами" проведено аудит розрахунків ВАТ "Івано-Франківськцемент" з метою виявлення та усунення недоліків у бухгалтерському обліку, зокрема в контексті розрахунків з кредиторами. Також у розділі подано аудиторський висновок, що включає в себе результати аудиту та рекомендації щодо подальших кроків для вдосконалення системи обліку.

Цей етап дослідження спрямований на оцінку ефективності системи ведення обліку розрахунків з кредиторами та надання конкретних рекомендацій для усунення виявлених недоліків. Аудиторський висновок є важливим елементом, який вказує на відповідність або невідповідність бухгалтерського

обліку встановленим нормам та стандартам, а також містить рекомендації для покращення процесів управління розрахунками з кредиторами.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ

1.1. Особливості діяльності будівельних підприємств в сучасних умовах господарювання

Будівництво в Україні визначається як одна з найдавніших і ключових галузей матеріального виробництва, яка суттєво впливає на науково-технічний прогрес та різні аспекти матеріального виробництва. Розвиток будівництва в Україні тісно пов'язаний з історичними умовами формування національної економіки, що вплинули на специфіку діяльності будівельних підприємств і організацій, а також на особливості управління цією сферою [23].

Кожен етап історії визначав свої унікальні вимоги до розвитку будівництва. Тільки детальне вивчення ретроспективи, логіки та закономірностей розвитку будівельної сфери дозволяє зрозуміти фактори, що впливали на сучасний стан будівництва в Україні. Саме тому історія становлення будівництва виступає передумовою для розуміння та розвитку сучасного будівельного комплексу та ефективного управління ним [23].

Будівельний комплекс охоплює виробництво будівельних матеріалів, проведення капітального будівництва та галузі, які забезпечують їх обслуговування. Він включає такі ключові сегменти: виробництво будівельних матеріалів, власне будівництво, галузь машинобудування для будівництва, а також проектно-конструкторські та дослідні роботи в галузі будівництва [23].

Будівельний комплекс складається з основних сегментів: виробництво будівельних матеріалів, власне будівництво, будівельне машинобудування, а також проектно-конструкторські та дослідні роботи в галузі будівництва. Цей комплекс має значну частку в національному господарстві. Україна приділяє велику увагу будівництву, яке становить 8% валового внутрішнього продукту (ВВП). Будівельний комплекс забезпечує майже 10% всіх зайнятих в національному господарстві, зокрема 2,3% - у сфері будівництва [17].

Будівельні матеріали відіграють ключову роль у будівництві, визначаючи

якість та характеристики будівельних конструкцій. Будівельна галузь є важливим елементом економіки будь-якої країни, охоплюючи різноманітні види діяльності, пов'язані з будівництвом, реконструкцією та обслуговуванням будівель та інфраструктурних об'єктів [13].

Ця галузь тісно взаємодіє з іншими секторами економіки, забезпечуючи робочі місця, сприяючи розвитку інфраструктури та впливаючи на рівень економічного зростання та стабільності країни [13].

Промисловість будівельних матеріалів є складною системою галузей важкої промисловості, спеціалізованих у виробництві матеріалів, деталей та конструкцій для різних видів будівництва. Цей комплекс включає різні сектори, такі як цементне виробництво, виготовлення азбестоцементних виробів, виробництво збірних залізобетонних і бетонних конструкцій, виробництво стінових матеріалів, виробництво будівельної кераміки, виготовлення будівельних матеріалів і виробів із полімерної сировини, виробництво нерудних будівельних матеріалів, виготовлення пористих заповнювачів та інших компонентів [33].

З економічної перспективи, продукція промисловості будівельних матеріалів віднесена до виробництва засобів виробництва (група А) і є важливою складовою матеріально-технічної бази будівництва. Ця продукція сприяє зростанню обсягів капітального будівництва та його технічному прогресу, завдяки впровадженню ефективних матеріалів і конструкцій. Галузь відіграє ключову роль у процесі індустріалізації будівництва, зменшенні вартості, раціональному використанні металу та деревини, а також підвищенні ефективності капітальних вкладень у національне господарство [12].

Україна, яка має значні природні ресурси для виробництва будівельних матеріалів, виробляє різноманітні продукти для різних галузей будівельної діяльності, включаючи стінові та в'язучі матеріали, покрівельні матеріали, оздоблювальні та ізоляційні матеріали, будівельне скло, збірний залізобетон і бетон, кераміку і фаянс для покрівлі, а також санітарно-технічні вироби та інші [13].

Сучасні споруди, навіть якщо це житловий будинок, і тим більше споруда виробничого призначення, представляють собою складні інженерні системи, насичені механізмами та комунікаціями. Традиційні матеріали для стін, такі як вапняк, цегла та деревина, вже не завжди відповідають вимогам для багатоповерхових споруд. Замість них використовуються залізобетон, сталеві та алюмінієві конструкції, армоване скло. Винайдення залізобетону викликало справжню революцію в будівництві. Таким чином, можна стверджувати, що ХХ століття визначається не лише епохою електрики, автомобілів, атомної енергії чи космічних кораблів, але і епохою використання залізобетону в будівництві [35].

Будівельний комплекс тісно взаємодіє з іншими галузями національного господарства. Перш за все, в рамках його діяльності створюється значна частина основних фондів, як виробничих, так і невиробничих. З іншого боку, будівельний комплекс є великим споживачем продукції багатьох галузей. Наприклад, будівництво використовує до 10% продукції машинобудування, близько 20% прокату чорних металів і приблизно 40% лісоматеріалів. Крім того, воно використовує продукцію хімічної промисловості, таку як лаки, фарби та пластмаси. Для виробництва будівельних матеріалів потрібна велика кількість палива, а часто і води. Будівельні матеріали та конструкції є важливою складовою частиною транспортного обігу, а витрати на транспорт становлять приблизно 25% собівартості будівництва [51].

Розглянемо тепер особливості вибору місця розташування різних галузей будівельного комплексу та фактори, що впливають на цей вибір.

Галузь виробництва будівельних матеріалів включає в себе дві основні компоненти:

- 1) Видобуток природної сировини, який включає в себе добування різних матеріалів, таких як камінь, пісок, глина, гравій, крейда, гіпс, мергель, азбест та інші.
- 2) Виготовлення різноманітних будівельних матеріалів і конструкцій, таких як цегла, шифер, цемент, залізобетон, скло, різноманітні будівельні конструкції, а

також облицювальні матеріали [22].

Важливо відзначити, що будь-яка будівельна сировина широко поширена на поверхні Землі. Домінування певних видів сировини може призводити до особливого кольорового відтінку в забудові. Наприклад, стародавній Вавілон використовував глину для своєї забудови. Фортеці та палаци середньовічної Агри в Індії були споруджені з червоного піщаника, надаючи їм унікальну архітектурну красу. Також варто зазначити, що старовинні квартали Каїру, єгипетської столиці, виготовлені з жовтого піщаника, створюючи характерний колорит. Багато будівель в Єревані споруджено з рожевого туфу [9].

У будівництві на протязі історії найбільш поширеними стіновими матеріалами були вапняк та піщаник, оскільки вони легко обробляються.

Для спорудження палаців та як облицювальний матеріал часто використовується мармур. У XX столітті для облицювання стали використовувати граніт, особливо це стосується будівництва метрополітенів та урядових споруд [16].

Україна володіє значними резервами будівельного каменю. Різноманітні види граніту, діориту та інших гірничих порід цієї категорії розташовані в Українському кристалічному масиві. Інші країни також мають свої родовища будівельного каменю, деякі з них широко відомі на світовому рівні: наприклад, білий каррарський мармур в Італії, чорний лабрадорит в Канаді (із значними засобами також в Україні), рожевий туф у Вірменії [54].

Для виготовлення цегли, черепиці, порцеляни та фаянсу використовують глини певної якості. Ці глини є поширеними в багатьох країнах і також доступні в Україні. Для виробництва скла необхідні кварцеві піски, які, зокрема, присутні на Донбасі, Харківщині та в регіоні Полісся [34].

Цемент є найважливішим будівельним матеріалом, використовуваним у виробництві майже всіх будівельних виробів і конструкцій, зокрема, велику частину він займає в виробництві бетону. Обсяг виробництва цементу служить важливим індикатором розвитку будівельної індустрії, аналогічно тому, як виробництво сірчаної кислоти є показником для хімічного комплексу [11].

Цемент виробляється з карбонатних порід, таких як вапняк, мергель і крейда, а також з глини певної якості у співвідношенні приблизно 75% карбонатів до 25% глини. У процесі виготовлення додаються різні домішки, такі як гіпс, шлаки та інші компоненти. Первинні матеріали піддаються дробленню та змішуванню, після чого вони випалюються в печах з високою температурою (до 1500 °C). Результатом цього процесу є клінкер - розжарені шматки суміші. Процес виготовлення клінкеру вимагає значних тепловитрат, до 178 кг у.п. (установки потужності) на тонну клінкеру. Далі клінкер розмелюється на цементозмелювальних установках, а після додаткової обробки отримують готовий портландцемент. Деяка частина клінкеру може транспортуватися до міст з великим споживанням цементу, де він розмелюється, оскільки клінкер менше псується під час транспортування, ніж готовий цемент [16].

Виготовлення цементу - це високозатратний і тепловитратний процес. Однак головним чинником при визначенні місця розташування цементної промисловості залишається наявність сировини. Крім того, у виробництві цементу для палива часто використовується газ, який може бути транспортований трубопроводами туди, де це необхідно. Окрім того, понад дві третини витрат на виробництво цементу припадають на сировину, паливо, електроенергію та допоміжні матеріали [51].

Україна, маючи значні запаси цементної сировини, зокрема вапняків, може виготовляти цей будівельний матеріал на власній території. Такий підхід сприяє зменшенню витрат на транспортування сировини. Також важливо враховувати, що енергоефективність та доступність палива для процесу випалювання є ключовими аспектами розміщення цементних заводів [51].

Цегла, як один із найдавніших будівельних матеріалів, зазнала еволюції у виготовленні і застосуванні. У минулому глина використовувалася як основна сировина для виробництва цегли. Проте в сучасному будівництві поряд з традиційною глиняною цеглою використовують також силікатну і шлакову цеглу [21].

Силікатна цегла виготовляється з вапняків, крейди, піску та інших

матеріалів, включаючи силікати. Вона володіє доброю теплоізоляцією і має менші витрати палива порівняно з традиційною цеглою. Шлакова цегла, з свого боку, виготовляється за рахунок переробки шлаків, що є побічним продуктом виробництва металургійних плавиль. Вона екологічно чиста та має високу міцність [22].

Незважаючи на різновиди цегли, вона залишається матеріалом і енергомістким. Щоб виготовити цеглу, потрібно значну кількість палива, приблизно 216 кг у.п. на тонну виробів. Також важливим аспектом є великі питомі витрати на транспортування цегли, оскільки вона важка і об'ємна. Тому цегельні заводи зазвичай розташовуються недалеко від місць споживання, зменшуючи витрати на транспортування [21].

Скло є аморфним матеріалом, який формується внаслідок охолодження мінерального розплаву і приймає механічні властивості твердого тіла. Отримують скло та скловидні матеріали з силікатних розплавів, які при швидкому охолодженні можуть переходити в склоподібний стан. Цей стан відзначається ізотропністю властивостей, відсутністю чітко визначеної температури плавлення і безперервною зміною властивостей при нагріванні, з переходом у крапельно-рідкий стан. Листове скло є основною продукцією цієї промисловості і може бути представлене неpolірованим, polірованим, багатошаровим, гартованим та іншими видами [24].

Будівельна кераміка широко використовується для оздоблення як зовнішніх, так і внутрішніх стін будинків. Керамічні вироби виготовляють з тугоплавкої або вогнетривкої глини, яка доповнюється каоліном, кварцевим піском та іншими сполуками. Процес виробництва будівельної кераміки вимагає значних витрат та є теплоємним, але водночас враховує модні тенденції та естетичні уподобання споживачів. Виготовлення глазурованих плиток та сантехнічних виробів вимагає вміння оцінювати естетичні аспекти та має в собі елемент художнього смаку [22].

Залізобетон – це композитний будівельний матеріал, що утворюється за допомогою армування бетону сталевую арматурою.

Залізобетонні конструкції класифікують за способом виготовлення на монолітні, збірні та збірно-монолітні. Монолітне будівництво виявляє техніко-економічні переваги у ряді ситуацій. Наприклад, воно дозволяє зменшити одноразові витрати на створення виробничої бази, економізувати витрати на сталь, цемент та енергію [24].

Досвід монолітного будівництва підтверджує, що цей метод може мати переваги над збірним будівництвом, особливо щодо зниження витрат та покращення експлуатаційних характеристик будівель. Монолітні конструкції також дозволяють урахувати сумісну роботу елементів та забезпечити високу надійність в роботі [24].

Виробництво залізобетонних конструкцій та виробів є витратним процесом, основні витрати якого припадають на матеріали. Сировина та матеріали становлять більшість витрат у собівартості продукції, перевищуючи половину всіх витрат [24].

Підприємства, що спеціалізуються на виробництві залізобетонних конструкцій та виробів, виготовляють різноманітний асортимент продукції, такий як стінові панелі, плити перекриттів, колони, ферми, дорожні плити, шпали та інші вироби. Для виготовлення залізобетонних виробів використовують різні матеріали, включаючи арматурну сталь, портландцемент, шлакоцемент, щебінь, гравій, пісок, металургійний шлак, а також керамзит [24].

Коротка характеристика підприємства.

Приватне акціонерне товариство "Івано-Франківськцемент" було засноване на базі колективного підприємства "Івано-Франківський цементно-шиферний комбінат" відповідно до рішення засновників Товариства, яке було ухвалено 5 січня 1999 року (протокол №1). Створення Товариства відбулося відповідно до чинного законодавства України.

Основною метою діяльності Товариства є всебічний розвиток виробництва будівельних матеріалів та товарів народного споживання, а також надання різних видів послуг. Товариство також спрямовує свою діяльність на організацію взаємовигідного співробітництва між виробниками України,

фірмами та організаціями з інших країн. Основна мета - реалізація продукції, виконання робіт та надання послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках. Товариство також прагне узагальнити досягнення науки і передової практики в галузі будівельних матеріалів та їх впровадження в виробництво, забезпечуючи при цьому отримання прибутків.

Товариство здійснює комплексну діяльність, яка включає в себе такі напрямки:

1. Заготівля сировини, виробництво та реалізація широкого асортименту будівельних матеріалів, включаючи цемент, шифер, азбоцементні труби, гіпс, породу карбонатну, блоки стінові бетонні та гіпсові, цеглу вапняно-цементну, залізобетонні вироби та конструкції для будівництва і водного господарства.
2. Виробництво та реалізація товарів народного вжитку.
3. Проведення будівельно-монтажних, проектних та пусконаладжувальних робіт, капітальних ремонтів будівель і споруд.
4. Ремонт та налагодження ваговимірювальних пристроїв.
5. Надання послуг з монтажу, налагодженню та ремонту засобів автоматизації та побутової техніки.
6. Мережа магазинів для роздрібної і оптової торгівлі промисловими і продовольчими товарами.
7. Селекційно-племінна робота по розведенню молочної породи ВРХ.
8. Експлуатація родовищ корисних копалин нерудних матеріалів.
9. Переробка деревини та виготовлення виробів із неї.
10. Медичне обслуговування працівників через власний діагностично-оздоровчий центр.
11. Надання житлово-комунальних послуг.
12. Виготовлення металічних контейнерів для пакетування азбоцементних виробів та ремонтно-механічні послуги [44].

Товариство є юридичною особою з моменту його державної реєстрації і має повний комплект юридичних атрибутів, включаючи самостійний баланс, рахунки в банках, печатку, кутовий штамп, бланки, символіку та інші реквізити.

Організація самостійно проводить господарську діяльність, дотримуючись вимог чинного законодавства України та положень свого Статуту. Товариство веде бухгалтерський облік і складає необхідну звітність відповідно до вимог законодавства.

Товариство є правонаступником колективного підприємства "Івано-Франківський цементно-шиферний комбінат" та закритого акціонерного товариства "Інтелект".

Прибуток товариства формується з прибутку від господарської діяльності після покриття витрат і витрат на оплату праці. З балансового прибутку товариства оплачуються відсотки за кредитами і облігаціями, а також виконуються обов'язкові податкові та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, що залишається після цих платежів, повністю перебуває в розпорядженні товариства [44].

Товариство формує наступні фонди:

1. Фонд розвитку виробництва: забезпечує фінансування для вдосконалення та розвитку виробничих процесів, впровадження новітніх технологій та інновацій, що сприяють покращенню ефективності та конкурентоспроможності підприємства.
2. Резервний фонд: створюється з метою формування фінансового страхування проти непередбачуваних економічних труднощів, нештатних ситуацій або ризиків, які можуть виникнути у процесі діяльності підприємства.
3. Фонд споживання та соціального розвитку: передбачає виділення коштів для задоволення соціальних потреб працівників, підтримки соціальних програм, поліпшення умов праці та життя персоналу, а також для реалізації проектів, спрямованих на соціальний розвиток спільноти та підвищення корпоративної відповідальності [44].

Процес формування Резервного фонду Товариства передбачає регулярні щорічні відрахування, які становлять не менше 5% від чистого прибутку підприємства. Це забезпечує накопичення достатньої суми для покриття можливих збитків та непередбачених витрат. Створення Резервного фонду також

передбачає виділення не менше 25% від Статутного фонду. Цей фонд призначений для ефективного управління ризиками, компенсації можливих збитків та витрат, що можуть виникнути у зв'язку з непередбаченими обставинами. Такий підхід дозволяє Товариству мати фінансовий резерв, необхідний для швидкого та ефективного вирішення фінансових труднощів та забезпечення стабільності в довгостроковій перспективі [43].

Відповідно до наказу, що регулює облікову політику підприємства, встановлено наступне:

Облік та складання фінансової звітності повинні відбуватися відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та чинних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Обліково-фінансовий відділ підприємства відповідає за ведення бухгалтерського обліку.

Забезпечити дотримання єдиної методології бухгалтерського обліку та своєчасне складання та надання фінансової звітності з використанням положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Згідно з П(С)БО 1, бухгалтерський облік та складання фінансової звітності (крім Звіту про рух грошових коштів) здійснюються за принципом нарахування та відповідності доходів і витрат. Це передбачає фіксацію доходів і витрат у момент їх виникнення.

Основними засобами вважаються матеріальні активи, які використовуються в процесі виробництва, оренди, адміністративних та соціально-культурних функцій. Основні засоби розподіляються за групами, визначеними законодавством.

Згідно з П(С)БО 8, облік нематеріальних активів ведеться відповідно до видів прав на них, а амортизація нараховується прямолінійним методом.

Довгострокові інвестиції реєструються за методом участі в капіталі, а їх вартість коригується на частку інвестора в прибутку асоційованої компанії та отримані дивіденди.

Відстрочені податкові активи формуються в разі різниці між бухгалтерським та податковим прибутком.

Кожна одиниця бухгалтерського обліку запасів визначається за найменуванням або однорідною групою [45].

Відповідно до вказаних положень:

- Первісну вартість запасів, які були придбані за плату, слід визначати за їх собівартістю відповідно до П(С)БО 9 "Запаси". Це передбачає включення у склад собівартості запасів всіх витрат, пов'язаних із їх придбанням, перевезенням та придатністю до використання.

- Первісну вартість запасів, які виготовляються власними силами підприємства, слід визначати згідно з положеннями П(С)БО 16 "Виробництво для власних потреб". Це включає всі витрати, пов'язані з виробництвом запасів, такі як прямі та непрямі витрати виробництва, вартість матеріалів, оплату праці та інші витрати, необхідні для їх виготовлення [45].

Обидва підходи забезпечують точне визначення первісної вартості запасів залежно від їхнього походження та характеру.

Відповідно до П(С)БО 9 "Запаси", до первісної вартості запасів не включаються та відносяться до витрат того періоду, в якому вони були здійснені (встановлені), такі складові [45]:

1. Понаднормативні втрати та недостачі запасів.
2. Відсотки за користування позиками.
3. Витрати на збут.
4. Загальногосподарські та інші подібні витрати, які не є безпосередньо пов'язаними з придбанням та доставкою запасів або приведенням їх до стану, в якому вони можуть бути використані в запланованих цілях.

Ці витрати включаються до вартості виробництва чи інших витрат згідно з обліковою політикою підприємства та відображаються в фінансовій звітності в періоді їх виникнення [45].

Відповідно до П(С)БО 9 "Запаси", запаси можуть бути відображені в бухгалтерському обліку та звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації, згідно з пунктом 24 даного стандарту [45].

Крім того, при виведенні запасів з обігу, таких як використання в виробництві, продаж чи інші види списання, їх вартість може бути визначена за одним із наступних методів:

1. За середньозваженою собівартістю.
2. За цінами продажу.

Важливо зауважити, що для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, які мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із зазначених методів оцінки [45].

Запаси, які не принесуть економічних вигод у майбутньому, слід визнати як неліквідні та списати їх в бухгалтерському обліку. Згідно з П(С)БО 9, при складанні фінансової звітності ці запаси не мають бути відображені в Балансі, але їх облік повинен здійснюватися на позабалансовому рахунку 07 [45].

Знос нараховується на вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, які обліковуються на рахунку 11, і залишається на цьому рахунку до повного зношування або списання внаслідок непридатності до експлуатації. Сума зносу відображається на субрахунку 132.

Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, які обліковуються на рахунку 22 і списуються відразу при введенні в експлуатацію, виключається зі складу активів і списується з балансу на рахунки обліку витрат. З метою забезпечення належного контролю за рухом цих предметів в експлуатації, включаючи оперативний облік у кількісному вираженні, організовується необхідний контроль протягом періоду їх фактичного використання [45].

Дебіторська заборгованість розглядається як актив у випадку, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод, і сума цієї заборгованості може бути достовірно визначена [45].

Грошові кошти та їх еквіваленти в фінансовій звітності, згідно з П(С)БО 4, включають кошти на поточному рахунку, готівку в касі підприємства, кошти в дорозі та депозитні сертифікати з строком погашення до 3 місяців. Поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги включають до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, яка рівна сумі

дебіторської заборгованості за вирахуванням сумнівних та безнадійних боргів [45].

Попередньо сплачена орендна плата, суми за підписку періодичних видань, попередньо сплачені рекламні послуги та інші витрати, які стосуються наступного звітного періоду, повинні бути віднесені до витрат майбутніх періодів [45].

Щомісячно формується резерв коштів на оплату чергових відпусток працівників, обчислюючи його як добуток фактично нарахованої заробітної плати та річного відсотку на оплату відпусток, що розраховується як відношення планованої суми на оплату відпусток до загального планового фонду оплати праці, враховуючи суму обов'язкових відрахувань (зборів) [45].

Класифікацію витрат на виробництво виконується відповідно до вимог П(С)БО 16. Виробнича собівартість продукції включає:

- прямі витрати;
- виробничі накладні витрати (постійні та змінні).

Постійні виробничі накладні витрати розподіляються на кожну одиницю виробництва, враховуючи нормальну виробничу потужність обладнання [45].

Витрати, які не пов'язані з операційною діяльністю та не включаються до собівартості реалізованої продукції, розглядаються як витрати звітного періоду.

Класифікацію адміністративних та витрат на збут рекомендується проводити відповідно до вимог П(С)БО 16.

Затвердження системи оплати праці працівників рекомендується проводити відповідно до положень колективного договору підприємства.

Податковий облік повинен відповідати чинному законодавству України [45].

1.2.Поняття, класифікація, оцінка та нормативне закріплення обліку зобов'язань.

Зобов'язання представляють собою заборгованості підприємства, які

виникають внаслідок отримання товарів або послуг в кредит, або внаслідок залучення кредитів для фінансування своєї діяльності. П(С)БО 11 "Зобов'язання" встановлює методологічні вимоги до формування інформації про зобов'язання в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також визначає принципи відображення цих зобов'язань у фінансовій звітності. Згідно з цим стандартом, зобов'язання виникають внаслідок минулих подій і очікується, що їх погашення в майбутньому призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють в собі економічні вигоди [36].

Для визнання зобов'язань необхідно враховувати дві умови:

- 1) Здатність достовірно визначити їхню оцінку.
- 2) Ймовірність зменшення економічних вигод внаслідок погашення цих зобов'язань.

Завданнями організації бухгалтерського обліку зобов'язань є:

1. Чітке документування розрахунків, забезпечуючи належний контроль та акуратність відображення фінансових операцій.
2. Своєчасна та повна реєстрація даних первинного обліку в регістрах, щоб уникнути втрати інформації та забезпечити її легкий доступ для подальшого використання та аналізу.
3. Правдиве відображення інформації щодо зобов'язань в звітності та включення відповідних приміток, забезпечуючи прозорість та відповідність вимогам стандартів бухгалтерського обліку [32].

Поточні зобов'язання оцінюються за сумою погашення. Багато підприємств проводять операції з придбання товарів та послуг в кредит, іноді без укладання формальної кредитної угоди. Такі операції призводять до виникнення заборгованості, яку відомо як кредиторська заборгованість [37].

Кредиторська заборгованість - це поточні зобов'язання підприємства, які відображають його заборгованість перед партнерами з комерційних операцій із рахунками, що прийняті до оплати. Це свідчення про те, що підприємство отримало товари чи послуги, але ще не сплатило за них, зберігаючи заборгованість перед постачальниками чи кредиторами [37].

Керівники великих підприємств зазвичай покладають відповідальність за організацію обліку зобов'язань на розрахункові відділи бухгалтерії. Ці відділи виконують ключову роль у веденні точного обліку та контролю за фінансовими зобов'язаннями підприємства. Серед основних функцій розрахункових відділів можна виділити контроль за строками оплати рахунків постачальників, своєчасне виконання розрахунків з бюджетом, органами соціального страхування та іншими сторонами, такими як працівники, які отримують заробітну плату, а також управління погашенням позик та відсотків за ними. Всі ці процеси важливі для забезпечення фінансової стабільності та ефективного управління платіжною діяльністю підприємства[39].

При встановленні системи бухгалтерського обліку зобов'язань, особлива увага повинна бути приділена кредиторській заборгованості, яка вважається безнадійною. Це охоплює випадки, коли термін позовної давності вичерпався, підприємство було оголошено банкрутом або розпочато ліквідацію, або виникли форс-мажорні обставини, що роблять неможливим погашення зобов'язань. Цей підхід дозволяє правильно відобразити стан фінансів підприємства та врахувати ризики, пов'язані з безнадійними кредиторськими заборгованостями [39].

Первинний облік поточних зобов'язань відображено на рисунку 1.1.

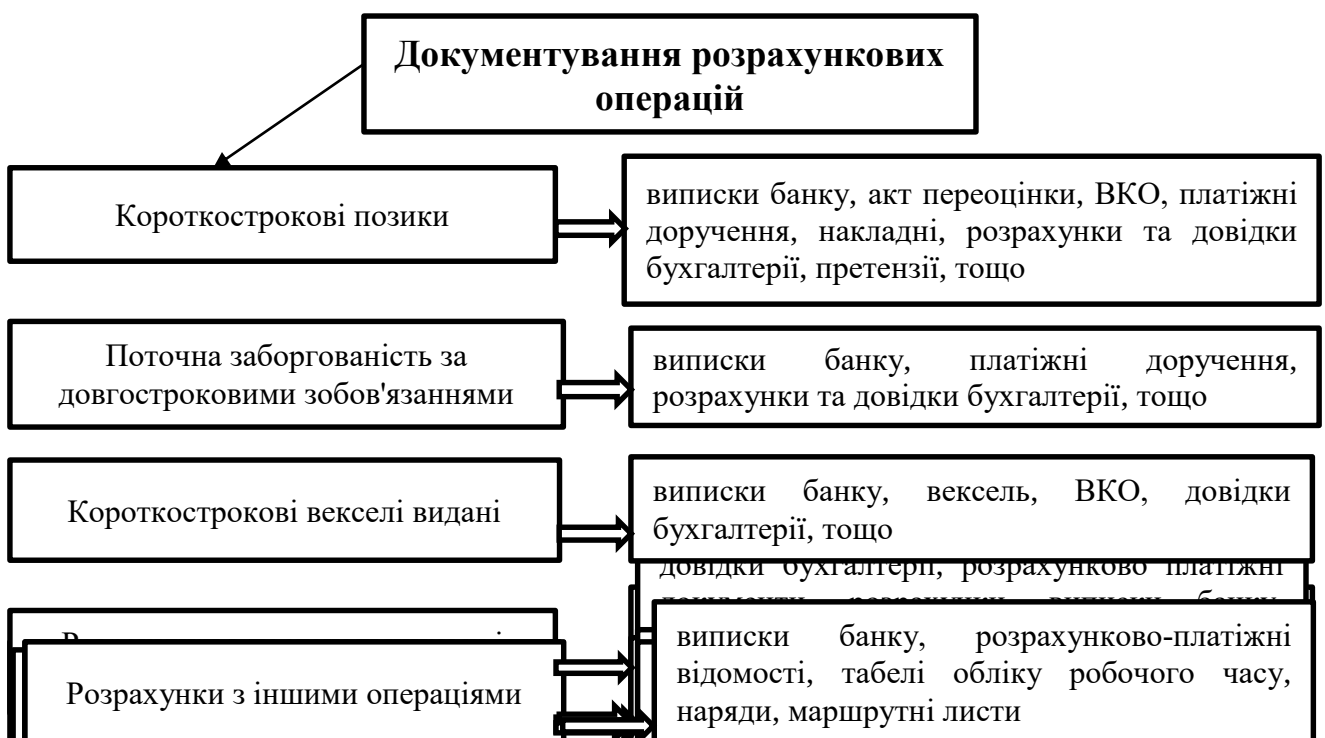

Рис. 1.1 Облік поточних зобов'язань (ПЕРВИННИЙ)

У керівництва великих підприємств часто доручається розрахунковим відділам бухгалтерії ключову роль в організації обліку зобов'язань. Ці відділи беруть на себе відповідальність за керування та контроль різними аспектами фінансових зобов'язань підприємства [39].

Вони забезпечують контроль за дотриманням строків оплати рахунків постачальників, визначають своєчасність розрахунків з бюджетом, ведуть облік розрахунків з органами соціального страхування та працівниками з оплати праці. Крім того, вони відповідають за моніторинг погашення позик та відсотків по них, а також управління взаємовідносинами з іншими кредиторами [39].

Це забезпечує ефективний фінансовий контроль та дозволяє підприємству уникати можливих фінансових проблем, забезпечуючи при цьому своєчасність та коректність фінансових зобов'язань [39].

При організації бухгалтерського обліку зобов'язань особливу увагу слід приділити безнадійній кредиторській заборгованості. Це стає особливо важливим у випадках закінчення терміну позовної давності, банкрутства чи ліквідації підприємства, а також в ситуаціях, пов'язаних з виникненням форс-мажорних обставин [43].

Зазначено, що при оцінці довгострокових зобов'язань важливо враховувати вимогу відображати ті з них, на які нараховуються відсотки, за їх теперішньою вартістю. Це дозволяє забезпечити точність та адекватність обліку фінансових зобов'язань, а також враховувати можливі впливи ризикових ситуацій на фінансовий стан підприємства [43].

Теперішня вартість визначається як дисконтована вартість майбутніх платежів (після вирахування суми очікуваного відшкодування). Ця вартість

передбачається як необхідна для погашення зобов'язань підприємства в ході звичайної діяльності. Процес дисконтування стосується сум, таких як довгострокові кредити, облігаційні позики, довгострокові відсоткові векселі, платежі за довгостроковою орендою та позики небанківських фінансово-кредитних установ [34].

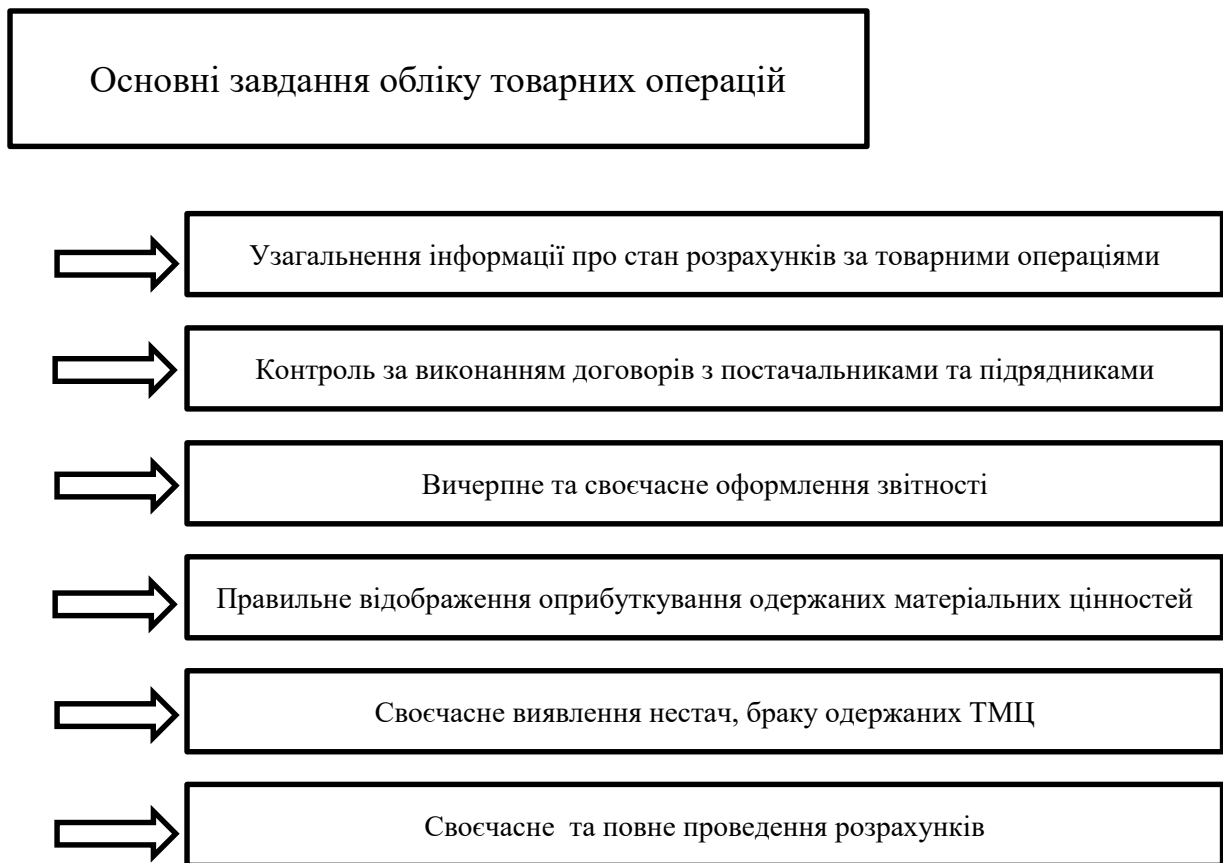

Рис. 1.2 Зміст операцій (товарних та безтоварних) [43].

Непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках за обліковою ціною. Розрахункові відносини між підприємствами поділяються на розрахунки за товарними операціями і розрахунки за фінансовими зобов'язаннями (нетоварними операціями) в залежності від економічного змісту

(див. рис. 1.2) [43].

Важливі завдання організації бухгалтерського обліку товарних операцій представлені на рисунку 1.3.

На рисунку 1.4 представлені основні завдання організації та відображення бухгалтерського обліку та своєчасного контролю нетоварних операцій.

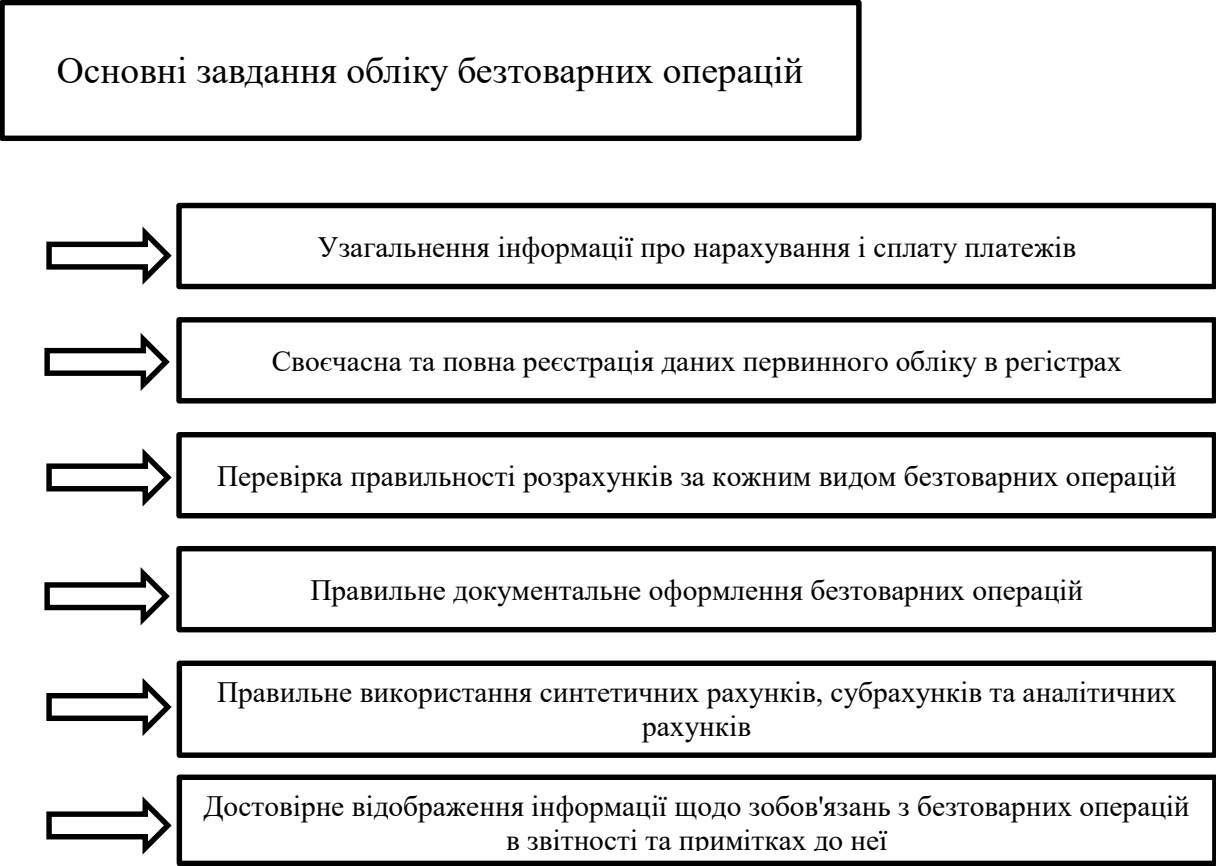

Рис. 1.4 Завдання обліку безтоварних операцій [33].

Таблиця 1.1 відображає поточний контроль на підприємстві, який включає щоденний перегляд виписок банку, об'яв банку про рахунки постачальників та інших документів, що надійшли до оплати. Використовуючи цю інформацію, бухгалтер контролює платоспроможність підприємства на найближчий час [38].

Під час інвентаризації розрахунків інвентаризаційна комісія проводить перевірку залишків сум на відповідних рахунках, користуючись документами, такими як рахунки-фактури, відомості по відвантаженню та реалізації продукції, відомості по розрахунках з дебіторами та кредиторами, книги обліку депонентів, журнали-ордери. Після цього визначається строк визначення заборгованості за рахунками, і встановлюються особи, відповідальні за недотримання строків сплати та пропущення позовної давності [38].

Таблиця 1.1.

План контролю за здійсненням розрахунків [38].

Об'єкт контролю	Джерело контролю	Виконавець	Термін
Своєчасність оплати рахунків постачальників	Повідомлення банку про документи, що надійшли до оплати	Обліковець розрахункового відділу	На вимогу управління
Виконання фінансового плану по внесках і платежах до бюджету	Фінансовий план і виписка з рахунків у банку	Головний бухгалтер	На вимогу управління
Своєчасність погашення банківських кредитів	Виписки із кредитних рахунків в банку і реєстр термінових зобов'язань по позичках	Заступник головного бухгалтера	На вимогу управління

Інвентаризаційна комісія, використовуючи документальну перевірку, також повинна визначити:

- правильність розрахунків з банками, фінансовими, податковими органами, керівною установою, іншими установами, а також зі структурними підрозділами установи, виділеними на окремі баланси;
- правильність і обґрунтованість сум кредиторської заборгованості, термін оплати якої не настав, та заборгованості щодо якої минув термін позовної давності [27].

Для перевірки розрахунків з постачальниками та іншими кредиторами, підприємство має здійснювати обмін виписками з рахунків. Підприємства-кредитори надсилають своїм дебіторам виписки, які ті повинні перевірити протягом декади, підтвердити суму заборгованості або повідомити про

мотивовані заперечення. Це процес спрямований на узгодження сум заборгованості, і він завершується складанням акту [25].

Якщо при звірці розрахунків виникли розбіжності чи нез'ясовані розходження, які не вдалося вирішити до закінчення звітного періоду, обидві сторони залишають на своєму балансі суми заборгованості, які підтверджуються документами і вважаються правильними [25].

При проведенні інвентаризації розрахунків необхідно складати інвентаризаційні описи для кожного виду заборгованості (нормальна, сумнівна, безнадійна) та за шифрами бухгалтерських рахунків. Для кожного виду розрахунків важливо встановлювати причини утворення заборгованості, визначати, з чиєї вини вона виникла, термін утворення та реальність отримання. Також слід перевіряти наявність актів порівняння розрахунків та дотримання строків позовної давності [25].

Інвентаризації підлягають всі види векселів, які можуть перебувати в портфелі або бути виїняті з нього (на інкасо, в забезпечення, облічені та бланкіровані). Кожній категорії векселів слід складати окремий опис, а при великій кількості векселів рекомендується завчасно складати описи для прискорення роботи комісії. Для векселів, що знаходяться в банках, також необхідно додавати письмові довідки від банків. Комісія повинна уважно переглядати вексельні зобов'язання дебіторів з метою визначення реальної їхньої оцінки, оскільки серед них можуть бути сумнівні та безнадійні зобов'язання [25].

1.3.Організація обліку фінансових операцій.

Кредит – це економічні відносини між кредитором і позичальником, що виникають у зв'язку з наданням позичальником певної суми грошей або товарів кредиторіві на умовах повернення визначеної суми зі сплатою відсотків у певний строк. У контексті ринкової економіки розрізняють комерційний та банківський кредит. Комерційний кредит передбачає відстрочку сплати грошей між організаціями за куплені товари, тоді як банківський кредит, або позика,

надається банками у формі грошових кредитів для розширення виробництва або як джерело платіжних коштів для поточної діяльності [40].

Організація обліку розрахунків з банком повинна забезпечувати контроль за отриманням та своєчасним погашенням позик від банку. Порядок видачі і погашення позик регулюється відповідним законодавством та укладеним у письмовій формі кредитним договором між організацією та банком [40].

Кредитна угода визначає права та обов'язки обох сторін у зв'язку з видачою кредиту. В ній встановлюються об'єкти кредитування, умови та порядок надання кредиту, графік його погашення, форми взаємного забезпечення зобов'язань, відсоткові ставки, порядок їх сплати, права та відповідальність сторін, перелік документів, періодичність їх надання та інші важливі аспекти [40].

Для отримання кредиту підприємство повинне подати наступні документи [52]:

1. Заявку на одержання кредиту. В цьому документі зазначається необхідна сума та мета кредиту, строк користування, відсоткова ставка та запропонована застава.
2. Анкету клієнта. Містить основні відомості про клієнта та його фінансовий стан.
3. Договір, рахунок-фактура або бізнес-план. Містять інформацію про проект, на який надається кредит.
4. Розпорядчі документи. Документи, що підтверджують повноваження посадових осіб позичальника на укладення кредитних договорів та договорів застави (протоколи зборів акціонерів, накази про призначення посадових осіб).
5. Документи, що характеризують фінансовий стан клієнта. Включають банківські виписки за останні 3-6 місяців, довідки про обсяги реалізації продукції та фінансову звітність за попередні періоди.
6. Документи, пов'язані із забезпеченням кредиту. Включають документи, що підтверджують право власності на предмет застави чи юридичні та фінансові документи поручителя (якщо такі є) [52].

Якщо планується отримання кредиту в банку, де підприємство не має поточного рахунку, додатково необхідно представити такі документи [52]:

1. Установчі документи із зазначенням юридичної адреси. Включають основні документи, які підтверджують статус та юридичну адресу підприємства.
2. Картку із зразками підписів. Завірену банком, містить зразки підписів осіб, які мають право підписувати документи від імені підприємства.
3. Довідку банку про залишки коштів на рахунках і наявність заборгованості за позиками. Якщо підприємство вже співпрацювало з іншими банками, банк, в якому подається заявка на кредит, може вимагати довідку про стан рахунків та заборгованість за попередніми позиками [52].

Детальний перелік необхідних документів слід уточнювати у конкретному банку, оскільки він може встановлювати свої вимоги до документації. У процесі отримання кредиту рекомендується залучити кваліфікованих спеціалістів, відповідальних за підготовку та укладання договірних відносин, а також за виконання умов договору [52].

Довгострокові кредити найчастіше видаються великим та стабільним підприємствам для фінансування капітальних проектів, таких як капітальне будівництво, реконструкція, інші види капіталовкладень. Ці проекти, як правило, передбачають значні витрати, а видача кредитів має на меті забезпечити підприємство потрібними ресурсами для реалізації цих заходів. Очікується, що вартість проекту повинна бути окуплена за рахунок прибутку, отриманого від його реалізації [12].

Для довгострокових кредитів, які видаються на період більше року, важливим є обґрунтованість та реальність цільового використання коштів. Такі кредити часто вимагають значних гарантій та забезпечення, оскільки вони пов'язані із значними фінансовими ризиками [12].

Графік погашення довгострокового кредиту може бути індивідуально налаштованим, враховуючи плановані терміни витрат на проект та очікуваний графік отримання прибутку від нього. У разі надання кредиту за лінією, тобто порціями, графік погашення кожного траншу може встановлюватися окремо. Ці

кредитні ресурси слід використовувати обережно та з урахуванням ефективності та стійкості проектів, на які вони направлені [51].

Сплата відсотків за користування кредитом зазвичай проводиться щомісячно, враховуючи фактичну кількість днів користування кредитними коштами протягом кожного місяця. При цьому загальна сума відсотків, сплачених банку, залежить від розміру кредиту та відсоткової ставки [52].

Якщо позичальник вирішує погасити кредит достроково, загальна сума сплачених відсотків може бути меншою, ніж при погашенні кредиту в зазначений строк дії кредитного договору. Це може бути вигідним для позичальника, оскільки він економить на відсотках за залишковий період [52].

У випадку неможливості погасити кредит вчасно, підприємство-боржник може домовитися з банком про відтермінування за умови подання заяви та досягнення відповідної домовленості. Важливо враховувати, що відсоткова ставка за пролонгованим кредитом зазвичай буде вищою, а різниця може розглядатися як штрафна санкція [16].

Стандартна ставка відсотків за кредит вважається витратою від фінансової діяльності, а відсотки взагалі є платою за користування позиченими коштами [51].

Перед тим як приймати рішення про отримання кредиту, важливо провести ретельні розрахунки для визначення можливості обслуговування боргу та ефективності використання кредитних коштів. Це включає в себе оцінку фінансового стану підприємства, визначення потреб у фінансуванні, аналіз умов кредитування та його впливу на діяльність підприємства [19].

У бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з довгостроковими позиками, важливо правильно відображати ці операції. Частина довгострокової позики, яка підлягає погашенню в терміни до 12 місяців, зазвичай списується на рахунок 61 "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями". Це дозволяє правильно відділити поточні та довгострокові складові заборгованості [19].

Отримання кредитних коштів підтверджується випискою банку, а

погашення позики здійснюється за допомогою платіжного доручення. Ці операції відображаються в бухгалтерському обліку, і аналітичний облік за видами позик ведеться в розрізі кожного кредиту окремо, включаючи інформацію за позикодавцями (банками) та строками погашення. Це дозволяє забезпечити належний контроль за фінансовими зобов'язаннями підприємства [19].

Аналітичний облік кредитних (позикових) коштів може бути ведений за кредитовою ознакою у журналі № 2 або у відомості № 3-м при спрощеній формі обліку. Обліковий регістр по поточній заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, який складається за кредитовою ознакою в розрізі національної та іноземної валюти, може бути частиною журналу № 3 [19].

В балансі інформація про довгострокові позики відображається в III розділі пасиву балансу, який зазвичай включає довгострокові зобов'язання, такі як позики та інші довгострокові зобов'язання. Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях та короткострокові позики можуть бути відображені в IV розділі пасиву балансу [19].

У випадку ведення спрощеної форми обліку, де використовується відомість № 3-м, ця інформація також може бути включена відповідно до потреб і вимог бухгалтерського обліку підприємства [19].

Постачальники і підрядники є ключовими суб'єктами взаємодії для багатьох підприємств. Діяльність постачальників і підрядників може значно впливати на ефективність та конкурентоспроможність підприємства [34].

Постачальники забезпечують підприємство різноманітними ресурсами, такими як сировина, матеріали, обладнання або послуги. Важливо обирати надійних постачальників, які можуть забезпечити необхідну якість продукції чи послуг і вчасну поставку. Ефективне управління ланцюгом постачання допомагає забезпечити стійку роботу виробництва та задоволення потреб клієнтів [52].

Підрядники, у свою чергу, можуть брати участь у реалізації проектів, забезпечуючи спеціалізовану роботу. Укладення договорів підряду з

підрядниками дозволяє підприємствам залучати додаткові ресурси та експертизу для виконання конкретних завдань, не обов'язково наявних власному персоналу [52].

Забезпечення ефективної співпраці з постачальниками і підрядниками включає в себе вибір надійних партнерів, контроль якості та вартості надходження ресурсів, а також управління ризиками та взаємодія для досягнення спільних цілей [11].

Система обліку фінансових операцій з постачальниками та підрядниками має бути належним чином організована для забезпечення ефективного управління розрахунковими операціями. Декілька ключових аспектів системи обліку включають [47]:

1. Своєчасну перевірку розрахунків:

- Проведення взаємовирівнювань. Перевірка та зіставлення власних розрахунків із постачальниками чи підрядниками та їхніх розрахунків в системі обліку.
- Автоматизована обробка документів: Використання програмних засобів для автоматичної обробки та взаємовирівнювання рахунків, відомостей та інших фінансових документів.

2. Попередження простроченої кредиторської заборгованості:

- Контроль термінів: Система повинна вести облік термінів платежів та своєчасно попереджати про наближення та перевищення дат сплати.
- Повідомлення та оповіщення: Автоматизовані системи можуть надсилати повідомлення адміністраторам чи відповідальним особам про небезпеку простроченої заборгованості [47].

Ефективна система обліку допомагає уникати затримок у розрахунках, відслідковувати фінансовий стан та оптимізувати взаємовідносини з постачальниками та підрядниками [47].

Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах. Це є найбільш поширеною та важливою основою для виникнення зобов'язань і представляє основний метод реалізації товарно-грошових відносин в умовах ринкової економіки. Укладення

договорів передбачає обов'язкову умову максимально точного визначення зобов'язань обох сторін [10].

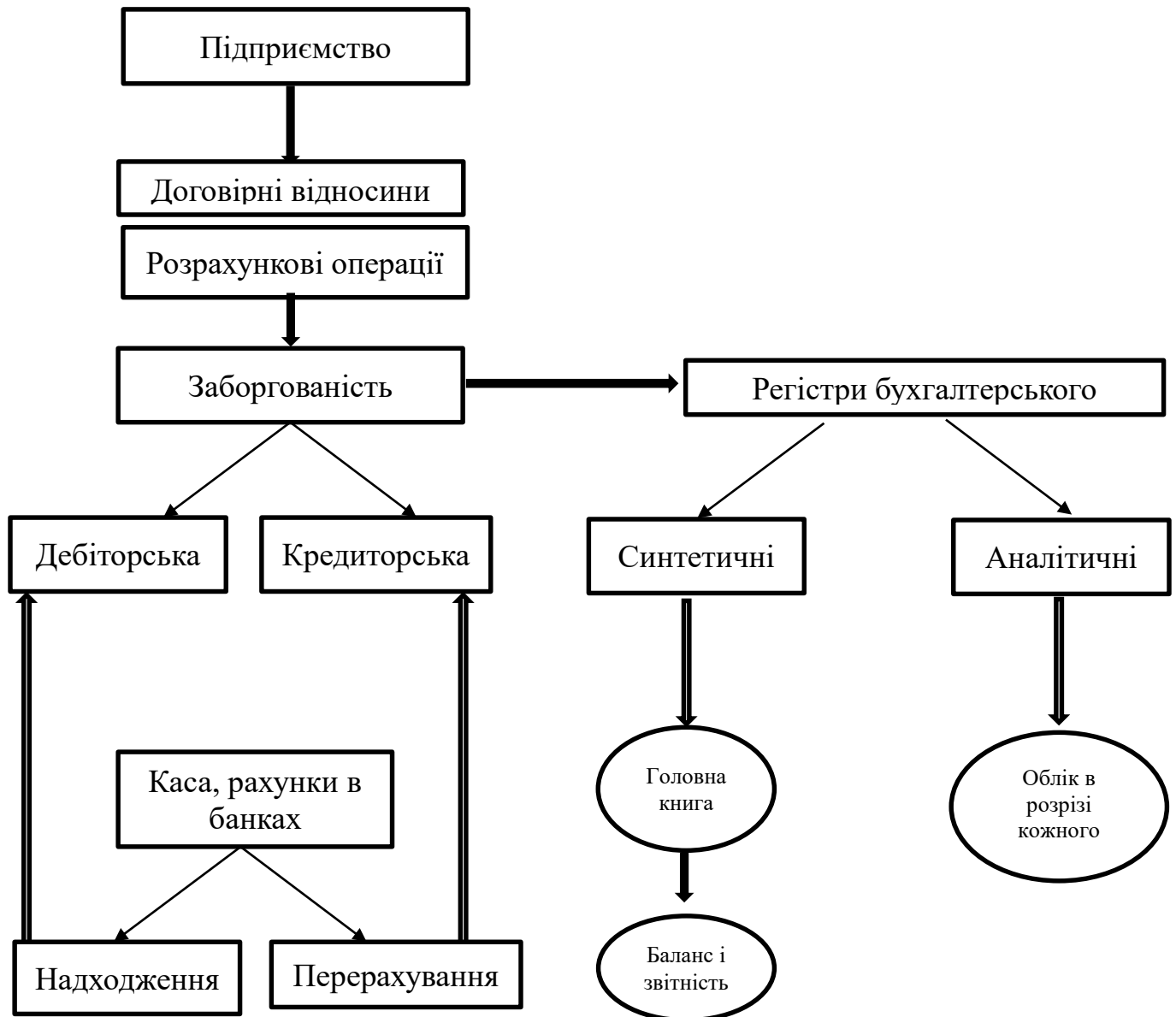

Рис. 1.5. Схема обліку розрахункових операцій [10].

Для ефективного управління та забезпечення якісного оформлення договірних відносин рекомендується делегувати службі, що відповідає за цей процес, відповідальність згідно з її функціональними обов'язками. Специфічні служби, такі як матеріально-технічне забезпечення, збут, комерція, маркетинг, менеджмент, технічний контроль, реклама, капітальне будівництво, фінанси, транспорт і інші, повинні взяти на себе відповідальність за підготовку необхідних матеріалів та оформлення договорів у відповідності з їхніми функціями [46].

Важливим етапом в цьому процесі є погодження з усіма відповідальними особами, що дозволяє забезпечити врахування усіх аспектів та дотримання встановлених вимог. Такий підхід допомагає забезпечити своєчасну та якісну підготовку договорів, а також правильне їх облік, реєстрацію та зберігання [46].

Процедура зміни початкових умов договору може відбутися шляхом укладення додаткової угоди між сторонами з плином часу. Для підтвердження достовірності укладення договору поставки важливо мати на увазі ряд документів, таких як журнал обліку надійшовших вантажів (М-1), акт приймання матеріалів (М-7), акт про виявлені дефекти устаткування (М-17), накладні на відпуск товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), прибутковий ордер (М-4), товарно-транспортна накладна (1-ТН), податкова накладна, а також відповідні платіжні та розрахункові документи [10].

У підприємстві слід встановити порядок проходження документації, пов'язаної з укладанням договорів, шляхом видачі відповідного наказу або положення, враховуючи обсяг та специфіку укладених договорів [10].

Для контролю фінансових відносин, пов'язаних з товарними операціями, первинні документи є ключовим джерелом інформації. Розрахунки з місцевими постачальниками та підрядниками проводяться на підставі документації, наданої постачальником [10].

Акцепт розрахункових документів представляє собою підтвердження уповноваженою особою, яка є акцептантом на рахунок, що вона згодна оплатити відповідний рахунок. Також важливим є документ, який підтверджує якість придбаного товару. Цей документ є підставою для відображення товару у бухгалтерському обліку та для його оплати. У випадку, якщо отримані товари, матеріали чи обладнання не відповідають умовам угоди, виникає ситуація, яка вимагає подання претензії [11].

Облік імпортованих товарів та їх руху ґрунтується на документах іноземної фірми-постачальника та транспортно-експедиційних компаній, які надають послуги з навантажувально-розвантажувальних і транспортних операцій, а також на документах, що засвідчують витрати на зберігання товарів та

розрахункові документи за сплату мита, зборів і податків. Процес оприбуткування імпортованих товарів на склад покупця ґрунтується на різноманітних документах, таких як зовнішньоекономічний договір купівлі-продажу, вантажна митна декларація, приймальний акт, акт експертизи торгово-промислової палати, а також комерційні документи, такі як транспортні накладні, товарно-транспортні накладні та пакувальні листи. У випадку, коли товар придбано за іноземну валюту, обов'язково складається довідка від бухгалтерії, що підтверджує наявність курсових різниць при перерахуванні зобов'язань [17].

Таблиця 1.2

Можливі причини порушення договірних зобов'язань та їх наслідки [10].

Причина порушень	Зміст завданої шкоди	Наслідки порушень договірних зобов'язань
Неритмічна поставка сировини у строки, передбачені договором	Зменшення обсягу виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг)	Недоодержання прибутку, збільшення умовних постійних витрат в собі вартості продукції, сплата штрафних санкцій (пеня, неустойка)
Перебої з постачанням електроенергії	Простої устаткування і працівників	Додаткові виплати заробітної плати та нарахування на неї
Поставка некондеційної сировини, матеріалів і комплектуючих матеріалів	Зниження обсягів виробництва і якості продукції, збільшення трудомісткості технологічних процесів	Перевитрати заробітної плати на технологічних процесах
Виробничий брак	Виявлення виробничого браку продукції (робіт, послуг)	Витрати заробітної плати з нарахуваннями на неї, матеріальні та

		енергетичні витрати
Поставка сировини і комплектуючих деталей, не передбачених договором	Вантажно-розвантажувальні роботи і зберігання на складах	Витрати заробітної плати, використання складських приміщень, транспортні витрати
Зовнішній брак сировини, виявлений у процесі виробництва	Невідповідність стандартам і технічним умовам одержаної від постачальника сировини, матеріалів, заготовок	Собівартість браку, витрати на відшкодування витрат завданих споживачу у зв'язку з придбанням товару з дефектом

Коли підприємство вирішує придбати різноманітні товарно-матеріальні цінності, наявність цього рішення відображається у принаймні двох різних документах: банківському (касовому) документі, який фіксує оплату їх вартості, та накладні про надходження від постачальника. Хоча банківський документ про оплату містить інформацію про конкретний товар, він не свідчить про сам фізичний прихід цих товарів. З іншого боку, накладна про надходження не може підтвердити оплату їх вартості [10].

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками повинен забезпечити можливість отримання необхідних даних щодо [24]:

- акцептованих та інших розрахункових документах, термін оплати яких не настав;
- неоплачених в строк розрахункових документах постачальникам за невідфактурованими поставками;
- виданих векселях, термін оплати яких не настав;
- прострочених оплатою векселях;
- отриманих комерційних кредитах.

Аналітичний облік проводиться індивідуально для кожного постачальника та підрядника в залежності від кожного документа (рахунку) на

оплату. На субрахунку 632 детальний облік здійснюється в українських гривнях та в валюті, визначеній у договорі [24].

Щодо розрахунків по імпортних операціях, аналітичний облік можна проводити в контексті країн, а в межах кожної країни — відносно постачальників чи номерів контрактів. У будь-якому випадку, необхідно забезпечити чіткий контроль за своєчасністю розрахунків для кожної поставки товарів. Аналітичний облік розширюється на місця зберігання і облікові (товарні) партії, враховуючи характер товару, можливість зберігання партії під час транспортування, перевантаження та зберігання вантажу [24].

Податки та збори представляють собою обов'язкові внески, які платники зобов'язані сплачувати у бюджет відповідного рівня або державного цільового фонду. Це здійснюється відповідно до законів України про оподаткування. Обов'язкові платежі охоплюють систему встановлених законодавством внесків та відрахувань юридичних та фізичних осіб, що спрямовуються на формування доходів державного бюджету [42].

Податки поділяються на прямі та непрямі.

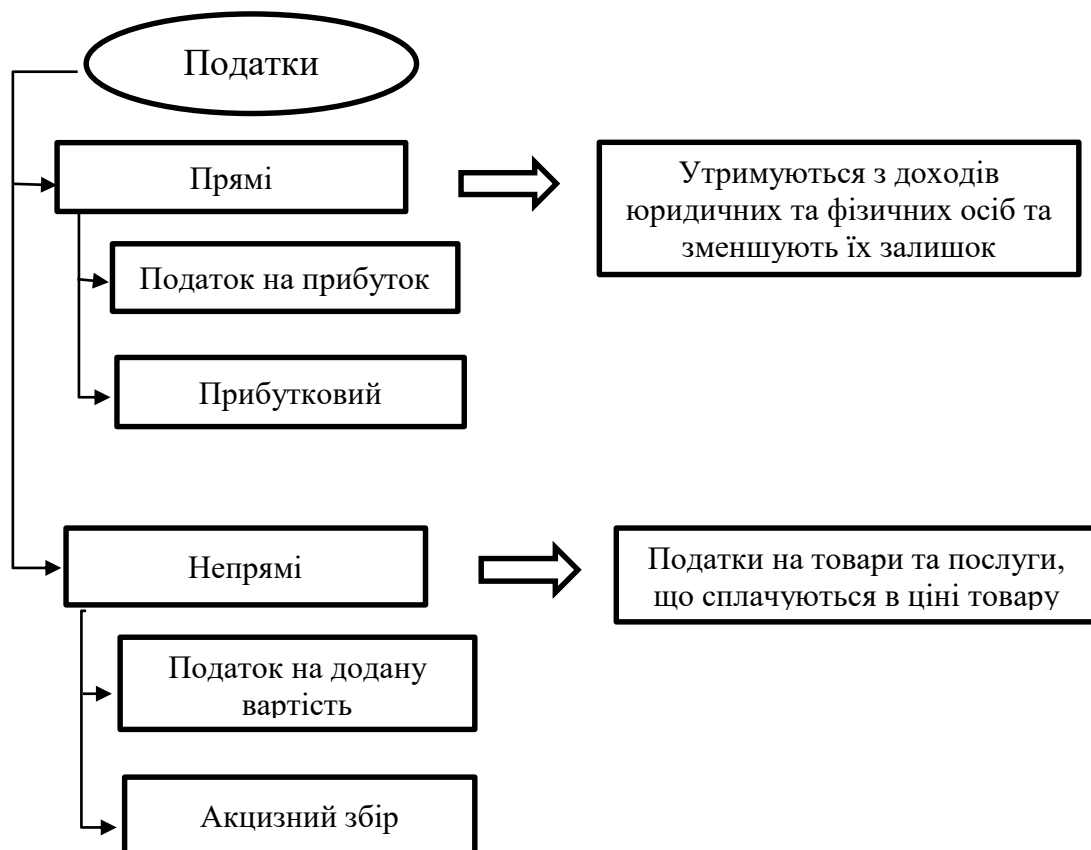

Рис.1.7 Класифікація податків та зборів [42].

Процедура нарахування та сплати загальнодержавних податків визначається відповідними Законами України, інструкціями Міністерства фінансів та іншими нормативними документами. Щодо місцевих податків і зборів, їх порядок регулюється рішеннями органів місцевого самоврядування. Такий підхід гарантує правильне виконання фінансових зобов'язань перед об'єднаною громадою або іншими місцевими органами [47].

Для коректного нарахування податків необхідно мати відомості про [47]:

- сферу оподаткування;
- розмір податкових ставок;
- джерела, звідки здійснюється сплата.

Відсутність інформації щодо об'єкта оподаткування ускладнює визначення бази для обчислення. Невизначеність ставки оподаткування утруднює визначення суми податку, а відсутність даних про джерело сплати робить складним реєстрацію бухгалтерських проводок. Кожне підприємство стикається з необхідністю здійснення різноманітних платежів та сплати податків з моменту свого заснування. Для успішного виконання цієї задачі, яка стоїть перед бухгалтерією, навіть при наявності найкращого первинного та аналітичного обліку, часто необхідно розробити відповідні контрольні форми відповідно до чинного законодавства [48].

Основними документами для нарахування податків є розрахунки бухгалтерії, а в разі оподаткування ПДВ - податкові накладні. Здійснення перерахунку податків та обов'язкових платежів відбувається на підставі платіжних доручень [48].

Аналітичний облік розрахунків за податками та обов'язковими платежами фіксується на рахунку 64 "Розрахунки за податками та платежами". Для журнально-ордерного обліку використовуються облікові регістри, зокрема журнал № 3 (за рахунком 64) та № 5 (за рахунком 65) [48].

Прийняття рішення про ліквідацію платника податків для зняття його з обліку передбачає подання відповідних документів до органу державної

податкової служби, де платник має облікову картку. Ці документи зазвичай включають у себе наступне [18]:

1. Заяву про зняття платника податків з обліку (форма № 8-01111). У цьому документі зазначається причина ліквідації та інші відомості.
2. Оригінал довідки за формою № 4-ОПП. Довідка про реєстрацію платника податків, яку видавався орган державної податкової служби.
3. Копію розпорядчого документа (рішення) власника або уповноваженого органу засновницьких документів щодо ліквідації. Документ, який підтверджує рішення про ліквідацію органу чи підприємства.
4. Копію розпорядчого документа про створення ліквідаційної комісії. Якщо така комісія була утворена.
5. Ліквідаційну картку органів державної статистики. Документ, що містить відомості для оновлення статистичних даних [18].

Ці документи допомагають забезпечити правильне та законне зняття платника податків з обліку під час ліквідації [18].

Протягом 10 днів після подання заяви за формою № 8-ОПП, підприємство повинно скласти ліквідаційний баланс у формі річного звіту. Цей баланс охоплює період до дати ухвалення рішення про ліквідацію. Складений ліквідаційний баланс повинен бути представлений для перевірки відповідному органу державної податкової служби [21].

Зазначена процедура є важливою частиною ліквідації підприємства і спрямована на забезпечення правильного відображення фінансового стану компанії на момент ліквідації. Ліквідаційний баланс допомагає визначити наявні резерви та оборотні кошти, що впливає на оцінку фінансової стабільності та платоспроможності підприємства [21].

Загальна характеристика основних техніко-економічних показників та оцінка діяльності підприємства є важливою частиною оцінки його конкурентоспроможності та надійності як партнера на ринку. Оцінка фінансового стану підприємства враховує його фінансову стабільність та

платоспроможність, що визначаються його здатністю ефективно виконувати діяльність та наявністю фінансових резервів [21].

Платоспроможність підприємства визначається його здатністю ефективно виплачувати всі свої зобов'язання перед банками, кредиторами та іншими контрагентами незалежно від обставин. Форма коефіцієнта абсолютної ліквідності важлива, оскільки вона вказує на ступінь ділової активності та ефективності підприємства. Ліквідність підприємства визначається його здатністю використовувати активи на певну дату для виплати зобов'язань перед кредиторами, банками та для розподілу статутного фонду між засновниками [29].

У ході виробничо-господарської діяльності підприємство стикається з численними завданнями, вирішення яких визначає стабільність та міцність його фінансово-економічного стану. Ефективність проведених операцій, фінансова незалежність та платоспроможність відображаються в фінансово-економічному стані підприємства. Цей стан важливий для кредиторів, інвесторів, конкурентів та партнерів, які розглядають підприємство з точки зору можливості надання кредитів, інвестування чи укладання партнерських угод [29].

Діяльність підприємства супроводжується оборотом його фінансових ресурсів, який включає в себе прихід та витрати грошових коштів та їх еквівалентів. Цей рух фіксується у Звіті про рух грошових коштів, надаючи дані про джерела формування та напрямки використання грошових коштів. Ця інформація є обов'язковою при ухваленні ключових рішень на підприємстві, оскільки багато з них пов'язані з ефективним управлінням грошовими ресурсами [26].

Це включає вирішення таких питань, як [26]:

- Здійснення капіталовкладень, які стосуються як підтримання діючого рівня виробництва, так і збільшення обсягів випуску продукції, робіт, послуг.
- Збільшення оборотного капіталу в зв'язку із зростанням операцій підприємства, що може призвести до збільшення розмірів дебіторської заборгованості та матеріальних запасів.

- Здійснення витрат на дослідження та розробки, оскільки отримання від них віддачі потребує значного часу.
- Обслуговування боргу та здатність його погасити тощо [26].

Отримання і правильний аналіз звіту про рух грошових коштів стає ключовим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на підприємстві. Забезпечення фінансово-економічної стабільності та розвитку підприємства вимагає уважного врахування всіх потоків грошових коштів, що виникають внаслідок будь-якої діяльності підприємства [26].

За даними балансу визначаємо:

1. Визначаємо абсолютну ліквідність на початок і кінець звітного періоду [31]:

$$\text{Абс.лікв.} = \frac{P1160+P1165+P1166+P1167}{P1695};$$

де Р-рядок балансу

$$\text{Абс.лікв. на поч.} = \frac{130\,951+123+130\,793}{1\,277\,183} = 0,21$$

$$\text{Абс.лікв. на кінець} = \frac{29\,208+127+28\,721}{1422830} = 0,04$$

Таким чином, з визначеним коефіцієнтом абсолютної ліквідності менше "0", можна зробити висновок, що підприємство не є абсолютно ліквідним. Коефіцієнт абсолютної ліквідності менше "1" вказує на те, що підприємство може мати проблеми зі спроможністю виплатити свої поточні зобов'язання за умови, якщо всі вони мають негайний строк платежу [31].

2. Розраховуємо коефіцієнт платоспроможності даного підприємства на початок і кінець звітного періоду [31]:

$$\text{Коеф. платоспр.} = \frac{P1495}{P1695}$$

$$\text{Коеф. платоспр. на поч. періоду} = \frac{3\,263\,602}{1\,277\,183} = 2,6$$

$$\text{Коеф. платоспр. на поч. періоду} = \frac{3\,872\,596}{1\,422\,830} = 2,7$$

Отже, із розрахунків випливає, що підприємство може успішно виконати свої фінансові зобов'язання, якщо така потреба виникне [31].

3. Визначаємо коефіцієнт швидкої ліквідності на початку і в кінці звітного періоду за наступною формулою [31]:

$$\text{Коеф.швидк.ліквідн.} = \frac{P1195 - P1101 - P110 - P1103 - P1104}{P1695}$$

$$\text{Коеф.швидк.ліквідн.на поч.} = \frac{1\,608\,830 - 772\,423 - 88\,151 - 34519 - 400}{1\,277\,183} = 0,56$$

$$\text{Коеф.швидк.ліквідн.на кінець} = \frac{1\,655\,678 - 666\,850 - 189\,279 - 30\,739 - 312}{1\,422\,830} = 0,54$$

Таким чином, з отриманих результатів можна зробити висновок, що значення коефіцієнтів знаходяться в діапазоні між 0,5 і 1. Це свідчить про наявність достатніх коштів для своєчасного погашення зобов'язань. Однак для більш детального аналізу рекомендується порівняти ці показники з минулими роками та із схожими підприємствами у відповідній галузі [31].

4. Розрахунок коефіцієнта загальної ліквідності на початку та кінці звітного періоду [31]:

$$K_{\text{заг.л}} = \frac{K_{\text{оа}}}{K}$$

$$K_{\text{заг.лікв. на поч}} = \frac{1\,608\,830}{1\,277\,183} = 1,3$$

$$K_{\text{заг.лікв. на кінець}} = \frac{1\,655\,678}{1\,422\,830} = 1,2$$

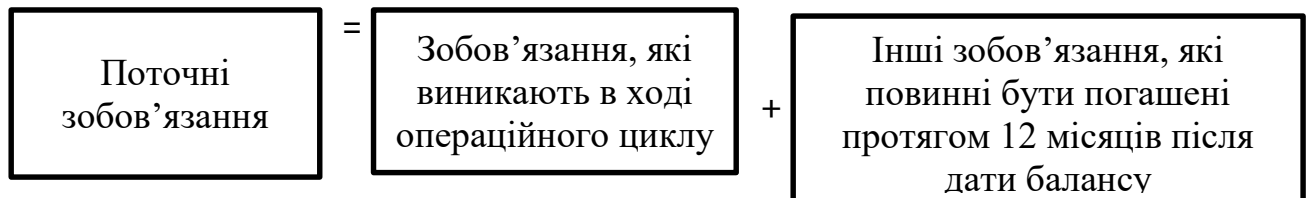
Розраховані дані свідчать, що ПрАТ "Івано-Франківськцемент" володіє достатньою ліквідністю і може виконати свої короткострокові зобов'язання.

РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ, ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В РЕГІСТРАХ

2.1. Аналітичний та синтетичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Зобов'язання підприємства охоплюють розрахунки, що виникають з минулих операцій чи подій, і включають борги та фінансові зобов'язання, що виникають з взятих кредитів або отриманих позик для фінансування діяльності підприємства. Ці зобов'язання можуть бути класифіковані як поточні, які повинні бути погашені протягом року, або непоточні, які мають триваліший термін погашення. Облік цих розрахунків є важливим для правильного відображення фінансового стану підприємства в його бухгалтерській звітності відповідно до встановлених стандартів [13].

Схематично це визначення можна представити наступним чином (рис. 2.1) [13].

Таке визначення передбачає, що поточні зобов'язання підприємства будуть погашені за рахунок поточних активів протягом звітного періоду. Поточні активи включають грошові кошти та інші ресурси, які припускається, що їх можна конвертувати в грошові кошти або використати протягом року з дати складання бухгалтерського балансу або протягом нормального операційного циклу підприємства (вибирається більш тривалий з двох зазначених термінів). Такий підхід дозволяє оцінити спроможність підприємства виконати свої фінансові зобов'язання в найближчому майбутньому [13].

Таким чином, статті вважаються поточними зобов'язаннями, якщо їх

можна погасити за вимогою кредитора або якщо очікується їх ліквідація протягом одного року. До цієї категорії входять різноманітні зобов'язання, такі як торговельні рахунки до оплати, короткострокові векселі до сплати, нараховані витрати (наприклад, заборгованість зарплатні, податки та проценти до сплати), дивіденди до сплати, а також поточна частина довгострокової заборгованості та отримані авансові платежі, відомі як відстрочені доходи або доходи майбутніх періодів. Оцінка поточних зобов'язань здійснюється на суму їх очікуваної погашення [13].

Багато підприємств вступають у угоди з купівлі товарів та послуг в кредит, інколи без формального укладення кредитних угод, що може вести до утворення заборгованості, відомої як кредиторська заборгованість. В бухгалтерському балансі ця заборгованість відображається у вигляді рахунків до сплати. Купівля в кредит передбачає придбання товарів з відстроченням платежу, а закупівля, що може здійснюватися безпосередньо підприємством через агентів чи закупівельні бази, включає в себе придбання товарів та послуг для подальшої реалізації чи власного використання [21].

Постачальники - це юридичні або фізичні особи, які надають товари та послуги, а підрядники - спеціалізовані підприємства чи фізичні особи, що виконують будівельно-монтажні роботи на умовах договорів підряду для капітального будівництва. Вибір постачальника має на меті зменшення ризику та забезпечення надійності поставок [21].

При виборі постачальників підприємство зазвичай враховує ряд ключових критеріїв, серед яких можуть бути [24]:

- конкурентоспроможність цін, включаючи витрати на зберігання, транспортування і страхування;
- умови оплати;
- терміни гарантії на товари, що постачаються;
- сервіс та обслуговування після продажу;
- відповідність продукції постачальника стандартам якості;
- можливість прямих закупок від виробників чи оптовиків;

- місцезнаходження постачальника;
- види діяльності та фінансовий стан компанії;
- виробнича потужність та обсяги випуску продукції за останні роки [24].

Ці критерії допомагають підприємству забезпечити якість, надійність і ефективність своїх поставок та оптимізувати вартість та умови оплати.

Господарські договори визначають умови та форми вирішення фінансових питань між постачальником та покупцем. Ця практика є ключовою для укладання угод та виникнення зобов'язань у контексті товарно-грошових відносин в умовах ринкової економіки [23].

Рахунок 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" використовується для відображення поточних зобов'язань з розрахунків з постачальниками та підрядниками за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та послуги. Цей балансовий рахунок є пасивним і служить для обліку фінансових зобов'язань у взаємовідносинах між підприємствами [23].

Рахунок 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" використовується для фіксації зобов'язань, що виникають внаслідок отримання від постачальників та підрядників товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг. Операції з оплати заборгованості, списання та інші подібні транзакції реєструються на цьому рахунку, незалежно від того, чи було акцептовано виставлений рахунок-фактура [2].

Рахунок 63 розподіляється на субрахунки, включаючи субрахунок 631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками", який служить для ведення обліку розрахунків з внутрішніми постачальниками та підрядниками. Також існує субрахунок 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками" для реєстрації операцій з постачальниками з-за кордону за отримані від них товари, роботи та послуги [2].

Джерелами інформації для контролю за розрахунковими відносинами в товарних операціях є первинні документи, такі як накладні, рахунки-фактури, рахунки, акти прийнятих робіт та послуг, податкові накладні та товарно-транспортні накладні. В контексті покупки товарів зазвичай укладається договір

купівлі-продажу [2].

Документація, яку надає підприємство-постачальник для оплати отриманої продукції, виконаних робіт та послуг, проходить процес акцепту. Акцепт розрахункових документів - це схвалення уповноваженою особою (акцептантом) оплатити виставлений рахунок. Після цього покупець видає банку платіжне доручення для оплати придбаного товару та отримує виписку від уповноваженого банку щодо зняття коштів з його поточного рахунку. У випадку готівкової оплати через підзвітну особу використовується відомість про видачу готівки під звіт та авансовий звіт з додатковими документами, такими як прибутковий ордер, чек РРО, копія розрахункової квитанції з позначкою "сплачено". Для підтвердження якості товару може використовуватися відповідний документ, який підтверджує його відповідність стандартам якості [11].

Процес приймання товарів на склад покупця базується на зовнішньоекономічному договорі купівлі-продажу, вантажній митній декларації, приймальному акті і акті експертизи торговельно-промислової палати, а також комерційних документах, таких як рахунки-фактури ("invoice"), що підтверджують митну вартість товару, і транспортних накладних. При розрахунках у іноземній валюті може надаватися довідка від бухгалтерії про курсові різниці при перерахуванні заборгованості [29].

У випадку виявлення недоліків або дефектів у товарах, приймання не припиняється. Складається рекламацийний акт, в якому вказуються учасники приймання, дата, час початку та закінчення приймання, місце складання акту, номер контракту та партії, інформація про постачальника, найменування товару, номер коносаменту та інші деталі. Рекламацийні акти складаються індивідуально для кожного зовнішньоекономічного постачальника та партії товарів, яка була отримана за допомогою одного транспортного документа [21].

Документація при оплаті залежить від форми розрахунків, таких як платіжне доручення, акредитив, інкасо, ВКО та інші платіжні документи. Щодо аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками, він

проводиться окремо для кожного, розглядаючи кожен рахунок. Аналітичний облік у гривнях та валюті ведеться на субрахунку 632, з урахуванням країн, постачальників [11].

Якщо існує домовленість із закордонним постачальником про виставлення рахунку за кожною транспортною партією, то обліковою партією вважається та, яка фіксується одним рахунком від постачальника. Синтетичний облік операцій з постачальниками та підрядниками охоплює реєстрацію їхніх дій у відповідних облікових книгах та фінансову звітність [41].

Зазвичай розрахунки з постачальниками виконуються після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг, або одночасно з цими операціями. Торговельні рахунки до сплати виникають під час закупівлі товарів для подальшого продажу та отримання послуг у звичайній операційній діяльності підприємства. У мові обліку термін "рахунки до сплати" зазвичай використовується в контексті "торговельні рахунки до сплати" [41].

Вартість отриманих товарів, виконаних робіт та наданих послуг відображається на рахунках обліку товарів або витрат без урахування суми податку на додану вартість (ПДВ), яка вказана в документах постачальника. Незалежно від методу оцінки товарів на підприємстві, рахунок 63 кредитується відповідно до документів постачальника в межах суми акцепту. У випадку, коли рахунок постачальника був акцептований і оплачений до отримання вантажу, а при прийманні товарів виявилась їхня недостача, невідповідність цін та якісних характеристик, визначених угодою, арифметичні помилки або брак товарів, тоді подається претензія до постачальника [41].

Операції з оплати рахунків постачальникам відображаються на дебеті рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками". Існують певні особливості в обліку операцій з невідфактурованими поставками та виробничими запасами, які перебувають в дорозі. Розглянемо ці аспекти ближче [22].

Невідфактурованою вважається ситуація, коли матеріальні цінності поступають від постачальника до видачі розрахункового документа, на основі

якого проводиться оплата. У такому випадку матеріальні цінності фіксуються за купівельними (або обліковими) цінами, що призводить до збільшення дебету рахунку 20 "Виробничі запаси" та рахунку 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", одночасно збільшуючи кредит рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" [22].

Суми податку на додану вартість (ПДВ) за цими матеріалами враховуються у тому звітному періоді, коли надійдуть розрахункові документи, що призводить до збільшення дебету рахунку 64 "Розрахунки за податками й платежами", а також кредиту рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками". Після отримання розрахункового документа від постачальника раніше зафіксовані записи щодо вартості матеріальних цінностей за купівельними (обліковими) цінами виправляються, і здійснюється додатковий запис на суму рахунку, який підлягає оплаті [22].

Невідфактуровані поставки визначаються наприкінці місяця на основі даних про фактичні поступлення матеріальних цінностей і розрахункових документів, які були пред'явлені для оплати. У випадку невідфактурованих поставок постачальника негайно інформують, виславши листа та акт приймання матеріалів (форма № М-7) [4].

Будівельні організації реєструють невідфактуровані поставки в обліку за планово-розрахунковими (обліковими) цінами. Матеріальні цінності вважаються такими, що перебувають в дорозі, якщо вони оплачені, але до кінця місяця не були отримані або знаходяться на відповідальному зберіганні у постачальника. У бухгалтерії підприємства такі матеріальні цінності умовно враховуються з метою включення їх до балансу підприємства в складі виробничих запасів. Це здійснюється шляхом дебетування рахунків 20 "Виробничі запаси" та 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", а також кредитування рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками". У наступному місяці ці матеріальні цінності відображаються на рахунку 63 через відповідні коригувальні проведення [10].

При надходженні виробничих запасів, які знаходяться в дорозі, їх

бухгалтерський облік відображається у реальній кількості, що фактично надійшла. Якщо кредиторська заборгованість наближається до закінчення строку позовної давності, то вона враховується як дохід, що спричиняє зменшення відповідних зобов'язань. Облік розрахунків з іноземними постачальниками має свої особливості, які регулюються П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" [19].

Таблиця 2.3

Відображення в обліку розрахунків з іноземними постачальниками [19]

№ оп	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Оприбутковані товари від іноземного постачальника	281 «Товари на складі»	632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»
2	Сплачено суму ввізного мита і митних зборів	642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
3	Нараховано ПДВ під час митного оформлення	644 «Податковий кредит»	641 «Розрахунки за податками»
4	Сплачено ПДВ під час митного оформлення	641 «Розрахунки за податками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
5	Віднесено на вартість імпотрних товарів суми фактично сплачених ввізного мита і митних зборів	281 «Товари на складі»	642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»
6	Включено до податкового	641 «Розрахунки за	644 «Податковий

	кредиту ПДВ, сплачений під час митного оформлення	податками»	кредит»
7	Відображено курсову різницю по кредиторській заборгованості на кінець звітного періоду	945 «Витрати від операційної курсової різниці»	632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»
8	Перераховано валюту в рахунок погашення заборгованості перед іноземним постачальником	632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»	312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»
9	Відображено курсову різницю по кредиторській заборгованості на дату погашення заборгованості	945 «Витрати від операційної курсової різниці»	632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»
10	Списано суму втрат від курсової різниці на фінансові результати	791 «Результат основної діяльності»	945 «Витрати від операційної курсової різниці»

Журнал № 3 та відомість аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є основними складовими облікового регістру для рахунку 63. Цей обліковий регістр дозволяє здобути інформацію про заборгованість перед постачальниками та підрядниками, розглядаючи різних контрагентів, терміни виникнення та розрахунків з цією заборгованістю. У фінансовому звіті, а саме в балансі, така заборгованість відображається в розділі IV пасиву, конкретно в рядку 530 під назвою "Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги" [19].

2.2. Облік кредитів банків

Неопераційні кредити банків, які не є безпосередньо пов'язаними з операційною діяльністю підприємства, визнаються як поточні зобов'язання лише у випадку, якщо їх необхідно погасити протягом 12 місяців після дати балансу. Важливо зазначити, що операційний цикл тут не враховується [55].

Облік розрахунків проводиться на рахунку 60 "Короткострокові позики" в національній та іноземній валюті для кредитів банків, строк погашення яких не перевищує дванадцяти місяців з дати балансу. Також на цьому рахунку фіксується і погашення позик, термін яких вже настав. Цей балансовий рахунок є пасивним і використовується для обліку джерел засобів підприємства [55].

На рахунку 60 "Короткострокові позики" фіксуються суми, отримані від кредитів або позик. Збори за короткострокові кредити банків у національній валюті відображаються на субрахунку 601, у іноземній валюті - на субрахунку 602. Суми погашення та переведення до довгострокових зобов'язань у випадку відстрочення кредитів реєструються по дебету рахунка. Рахунок 60 поділяється на ряд субрахунків для більш деталізованого обліку, включаючи [55]:

- 601 "Короткострокові кредити банків у національній валюті";
- 602 "Короткострокові кредити банків в іноземній валюті";
- 603 "Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті";
- 604 "Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті";
- 605 "Прострочені позики в національній валюті";
- 606 "Прострочені позики в іноземній валюті".

Аналітичний облік здійснюється відповідно до позикодавців (банків), розглядаючи кожну окрему кредитну операцію відокремлено, а також враховуючи строки їх погашення. Нижче подано ілюстративний приклад обліку операцій з короткостроковими позиками [53].

Таблиця 2.4

Журнал реєстрації господарських операцій [53]

№ оп	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Дебет

1	Отримано на поточний рахунок підприємства короткострокову позику банку	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	60 «Короткострокові позики»
2	Нараховано відсотки за використання позики	951 «Відсотки за кредит»	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»
3	Відображено відсотки за використання позики у складі фінансових результатів підприємства	792 «Результат фінансових операцій»	951 «Відсотки за кредит»
4	Сплачено відсотки за використання позики	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
5	Погашено короткострокову позику	60 «Короткострокові позики»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Журнал № 2 є обліковим регістром, заповнення якого відбувається аналогічно до рахунку 50. Його відображення знаходиться в четвертому розділі пасиву балансу (рядок 500), а також в звіті про рух грошових коштів (рядки 320 та 340) [55].

2.1. Облік розрахунків по податках і платежах, а також інші операції

Податки є обов'язковими внесками, які підприємства та індивідуали повинні сплачувати у державний чи місцевий бюджет. Ці обов'язкові платежі становлять систему установлених законодавством внесків та відрахувань, що

стають джерелом доходів державних фондів. Податкове зобов'язання визначає суму податку, яку платник повинен сплатити протягом звітного (податкового) періоду. Податковий кредит вказує на суму, на яку платник податку може зменшити своє податкове зобов'язання протягом звітного періоду [18].

Для систематизації інформації про розрахунки підприємства із всіма видами внесків до бюджету, включаючи оподаткування з оплати праці працівників та фінансові санкції, які спрямовуються у бюджетний дохід, використовується рахунок 64 "Розрахунки за податками й платежами". Цей рахунок є балансовим, пасивним і використовується для відображення джерел засобів. На кредитній стороні рахунку 64 "Розрахунки за податками й платежами" відображаються нараховані платежі до бюджету. З іншого боку, на дебетовій стороні рахунку відображаються податки, що підприємство може отримати відшкодування від бюджету, а також оплата, списання та інші операції, пов'язані з цими податками [18].

Рахунок 64 "Розрахунки за податками й платежами" включає наступні субрахунки [2]:

- 641 "Розрахунки за податками";
- 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами";
- 643 "Податкові зобов'язання";
- 644 "Податковий кредит".

На субрахунок 641 "Розрахунки за податками" ведеться облік нарахованих і сплачуваних податків відповідно до чинного законодавства, таких як податок на прибуток, податок на додану вартість та інші. Облік податкових обов'язків за цим субрахунком розподіляється за різними видами податків. Платниками податку на прибуток можуть бути різні суб'єкти підприємницької діяльності, включаючи бюджетні та громадські організації, нерезидентів, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які повинні утримувати окремий банківський рахунок та вести індивідуальний облік результатів діяльності [12].

Об'єктом оподаткування є величина, яка визначається в податковому обліку, шляхом порівняння скоригованих валових доходів, скоригованих

валових витрат і амортизації. Сума прибутку, що підлягає оподаткуванню відповідно до податкового обліку, зазвичай відрізняється від прибутку, отриманого в рамках фінансового обліку. У бухгалтерському обліку операції з нарахування та сплати податку на прибуток відображаються наступним чином: нарахування фіксується на дебеті рахунку 981 "Податки на прибуток від звичайної діяльності", а кредит рахунку 641 "Розрахунки за податками"; перерахування відображається на дебеті рахунку 641 "Розрахунки за податками" і кредиті рахунку 311 "Поточні рахунки в національній валюті" [12].

Згідно зі статтею 2 Закону України "Про податок на додану вартість" платниками цього податку є особи, обсяг оподатковуваних операцій яких перевищує 600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за останні 12 календарних місяців, нерезиденти, а також філії, відділення та інші відокремлені підрозділи. У разі ввезення товарів на митну територію України або отримання послуг від нерезидента, особи також стають платниками, якщо вони не є фізичними особами, які не зареєстровані як платники податку і ввозять товари або отримують роботи в обсязі, що не підлягає оподаткуванню [22].

Згідно зі статтею 9 Закону України "Про податок на додану вартість", головний податковий орган України здійснює реєстрацію платників цього податку. Якщо продавець товарів (робіт, послуг) має реєстрацію як платник ПДВ, він повинен видати покупцеві податкову накладну. На основі отриманих та виданих податкових накладних проводяться відповідні записи у Книзі обліку продаж та Книзі обліку придбання. Під час завершення звітного періоду здійснюється розрахунок сум, які потім внесуться до відповідних рядків декларації з ПДВ: "Податкове зобов'язання" та "Податковий кредит" [22].

У бухгалтерському обліку операції, пов'язані з нарахуванням та сплатою податку на додану вартість (ПДВ), відображаються наступним чином [11]:

- Нарухування. Це відображається як збільшення Доходу від реалізації готової продукції (рах. 701) та одночасне збільшення рахунку 641 "Розрахунки за податками" (ПДВ).
- Перерахування. Це відображається як збільшення рахунку 641 "Розрахунки за

податками" (ПДВ) та зменшення поточного рахунку в національній валюті (рах. 311) [11].

При придбанні виробничих запасів виникає податковий кредит за ПДВ, який реєструється наступним чином [29]:

- Збільшення рахунку 641 "Розрахунки за податками" (ПДВ).
- Збільшення рахунку 631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками".

Акцизний збір є непрямим податком на високоприбуткові та монопольні товари, які виробляються в Україні або імпортуються. Суб'єктами, які сплачують акцизний збір, є підприємства, які виробляють оподатковувані акцизом товари, а також підприємства, які імпортують ці товари. Громадяни та інші особи, які ввозять такі товари на митну територію України, також є платниками акцизного збору. Мета введення акцизу - збільшення доходів бюджету та обмеження споживання певних видів товарів [29].

Облік операцій з нарахування та перерахування акцизного збору в бухгалтерському обліку відображається аналогічно до відображення операцій з ПДВ. Субрахунок 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами" призначений для фіксації розрахунків, пов'язаних із зборами та обов'язковими платежами відповідно до чинного законодавства, за винятком страхових внесків, які обліковуються на рахунку 65 "Розрахунки за страхуванням". Цей субрахунок охоплює розрахунки, наприклад, із інноваційним фондом та митницею [45].

Щодо операцій із інноваційним фондом, вони відображаються таким чином [45]:

- Нарахування: Збільшення Дебету рахунку 23 "Виробництво", Дебету рахунку 92 "Адміністративні витрати", Кредиту рахунку 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами" / "Інноваційний фонд".
- Перерахування: Дебету рахунку 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами" / "Інноваційний фонд", Кредиту рахунку 311 "Поточні рахунки в національній валюті".

Щодо операцій із митницею, вони відображаються так [45]:

- Нарахування митних зборів при імпорті товарів: Дебет рахунку 28 "Товари",

Кредит рахунку 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами".

- Нарахування митних зборів при експорті товарів: Дебет рахунку 93 "Витрати на збут", Кредит рахунку 642 "Розрахунки за обов'язковими платежами".

Субрахунок 643 "Податкові зобов'язання" використовується для обліку податкових зобов'язань, зокрема, суми податку на додану вартість, що визначається на підставі отриманих авансів за готову продукцію, товари, матеріальні цінності, роботи, послуги та нематеріальні активи, що підлягають відвантаженню чи виконанню [45].

На субрахунку 644 "Податковий кредит" реєструється сума податку на додану вартість (ПДВ), за яку підприємство може скоригувати своє податкове зобов'язання після оплати авансу за надані товари, роботи та послуги [45].

Субрахунки 643 "Податкові зобов'язання" та 644 "Податковий кредит" використовуються для відображення податкових зобов'язань з ПДВ, які виникають при отриманні передоплати, і податкового кредиту, на який підприємство має право після оплати, не отримуючи в цей момент товарів [45].

Визначення моменту виникнення податкового кредиту базується на даті однієї з наступних подій [45]:

- дата списання коштів з банківського рахунку платника податку при оплаті товарів (робіт, послуг), яка відображена в рахунку (товарному чеку);
- дата отримання податкової накладної, що підтверджує факт придбання платником податку товарів (робіт, послуг).

Право на податковий кредит виникає тільки при належному складанні податкової накладної. У випадку імпорту товарів, підтвердженням є належно оформлена митна декларація, що підтверджує сплату ПДВ. Загальна сума податкового зобов'язання включає суми ПДВ зазначені у податкових накладних за визначений податковий період, і ці суми відображаються в Книзі обліку продаж. Первинними документами для нарахування податків є розрахунки бухгалтерії, а щодо ПДВ - податкові накладні. Оплата податків та обов'язкових платежів проводиться на підставі платіжних доручень [45].

Журнал № 3 та відомість 3.6 аналітичного обліку розрахунків з бюджетом

виступають як обліковий реєстр для рахунку 64. Цей реєстр детально відображає залишки нараховань та сплат податків та зборів за кожним субрахунком рахунку 64 [12].

Дебетові залишки за рахунком 64 відображаються в II розділі балансу (рядок 170), тоді як кредитовий залишок відображається в IV розділі пасиву балансу (рядок 550). Сума нарахованого ПДВ з виручки за звітний період відображається в Звіті про фінансові результати (рядок 015), акцизного збору - рядок 020, податку на прибуток - рядки 180 та 210. У Звіті про рух грошових коштів податок на прибуток, сплачений протягом року, відображається в рядку 140. Розрахунки за страхуванням фіксуються на рахунку 65 "Розрахунки за страхуванням", охоплюючи збори на обов'язкове державне пенсійне страхування, обов'язкове соціальне страхування, обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття, індивідуальне страхування персоналу підприємства, страхування майна та інші страхові операції. Цей рахунок використовується для обліку джерел фінансування та є балансовим та пасивним [12].

Субрахунок 65 "Розрахунки за страхуванням" відображає нараховані зобов'язання за страхуванням та отримані кошти від страхових органів. Операції щодо погашення заборгованості та використання страхових коштів на підприємстві фіксуються за дебетом цього рахунку. Порядок збору та використання коштів на обов'язкове державне пенсійне страхування, обов'язкове соціальне страхування, обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття та інші види страхування визначається чинним законодавством [14].

Рахунок 65 "Розрахунки за страхуванням" включає такі субрахунки, які деталізують розрахунки за різними видами страхування [43]:

- 651 "За пенсійним забезпеченням": на цьому субрахунку фіксуються операції, пов'язані із зборами на обов'язкове державне пенсійне страхування.
- 652 "За соціальним страхуванням": цей субрахунок використовується для обліку зборів, пов'язаних із соціальним страхуванням.
- 653 "За страхуванням на випадок безробіття": на цьому субрахунку фіксуються

операції, пов'язані із зборами на страхування на випадок втрати роботи.

- 654 "За індивідуальним страхуванням": використовується для обліку розрахунків із зборів, пов'язаних із страхуванням осіб.
- 655 "За страхуванням майна": на цьому субрахунку відображаються операції, пов'язані із зборами за страхування майна.
- 656 (номер субрахунку не наданий, можливо, є помилка або неповна інформація).

Кожен із зазначених субрахунків служить для відділеного обліку розрахунків з певним видом страхування на рахунку 65 [45].

Облік операцій з короткостроковими векселями виданими відображається на рахунку 62 "Короткострокові векселі видані". Короткострокові векселі видані є розрахунковими документами, що використовуються для забезпечення зобов'язань перед постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами і мають термін погашення менше 12 місяців. Цей рахунок є балансовим та пасивним. На рахунку 62 "Короткострокові векселі видані" фіксується облік розрахунків за заборгованістю перед постачальниками, підрядниками та іншими кредиторами за отримані сировину, матеріали, товари, послуги, роботи та інші операції, на які підприємство видало векселі. Рахунок має субрахунки, такі як "Короткострокові векселі, видані в національній валюті" та "Короткострокові векселі, видані в іноземній валюті" [54].

На кредитній стороні рахунку 62 відображається видача векселів в забезпечення поставок (робіт, послуг) від постачальників та інших кредиторів. На дебетовій стороні рахунку фіксується погашення зобов'язань, що виникають з виданих векселів, їх списання та інші операції. Аналітичний облік ведеться за кожним виданим векселем, а також за строками їх погашення для деталізації і контролю. Обліковим регістром для рахунку 68 "Розрахунки за іншими операціями" є журнал № 3, а відображення в Балансі має місце в IV розділі пасиву на рядку 520. Рахунок 68 призначений для обліку розрахунків за операціями, які не підлягають відображенню на інших рахунках, зокрема на рахунках 63-67. Це балансовий рахунок, який вказує на джерела засобів [45].

На рахунку 68 "Розрахунки за іншими операціями" наявні різні субрахунки, які служать для розрізнення різних видів операцій [45]:

1. 681 "Розрахунки за авансами одержаними". Цей субрахунок відображає отримані аванси перед поставкою матеріальних цінностей або виконанням робіт. Також включає попередню оплату від покупців і замовників рахунків постачальника за продукцію і роботи.

2. 682 "Внутрішні розрахунки". Цей субрахунок використовується для обліку внутрішніх розрахунків всередині підприємства. Внутрішні розрахунки можуть включати операції між різними підрозділами чи відділами компанії.

3. 683 "Внутрішньогосподарські розрахунки". Цей субрахунок служить для обліку внутрішньогосподарських розрахунків, що можуть включати витрати та доходи в межах внутрішнього господарювання підприємства.

4. 684 "Розрахунки за нарахованими відсотками". На цьому субрахунку відображаються операції з нарахуванням відсотків, які можуть стосуватися боргів чи позик.

5. 685 "Розрахунки з іншими кредиторами". Цей субрахунок використовується для обліку розрахунків з іншими кредиторами, які не підпадають під інші рахунки від 63 до 67 [45].

У бухгалтерському обліку кожна операція буде відображена на відповідному субрахунку для деталізації і точного обліку фінансових операцій.

На субрахунку 684 "Розрахунки за нарахованими відсотками" здійснюється облік нарахованих відсотків за різними операціями. Цей субрахунок включає наступні види операцій, що призводять до нарахування відсотків [44]:

1. За використання коштів або отримання товарів (робіт, послуг) за кредитом. Відсотки нараховуються у зв'язку з використанням позичених коштів або отримання товарів, робіт чи послуг за умовами кредитних угод.

2. За використання майна, отриманого в користування (наприклад, в рамках оренди, лізингу тощо). Нарахування відсотків відбувається при користуванні майном, отриманим в оренду, лізинг або іншим чином.

3. За іншими операціями, що призводять до нарахування відсотків. Сюди включаються різноманітні операції, такі як угоди з відстроченим платежем, штрафи за прострочену оплату, а також інші умови, що призводять до нарахування відсотків.

Облік нарахованих відсотків на даному субрахунку дозволяє фіксувати вартість фінансових витрат або доходів, пов'язаних із забезпеченням фінансових угод та умов користування різноманітними ресурсами чи послугами [44].

Таблиця 2.5

Відображення розрахунків за іншими операціями [45]

№ оп	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	На поточний рахунок надійшов аванс від покупця	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	681 «Розрахунки за авансами одержаними»
2	Відображено податкові зобов'язання по ПДВ	643 «Податкові зобов'язання»	641 «Розрахунки за податками»
3	Відвантажено готову продукцію покупцю	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»
4	Відображено суму ПДВ	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»
5	Списано собівартість реалізованої продукції	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	26 «Готова продукція»
6	Визначено фінансовий результат від реалізації	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	791 «Результат основної діяльності»

		791 «Результат основної діяльності»	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»
7	Закрито розрахунки по авансах	681 «Розрахунки за авансами одержаними»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Таблиця 2.6

Облік розрахунків з кредиторами [45]

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Оплачено заборгованість перед кредиторами коштами з поточного рахунку	685«Розрахунки з іншими кредиторами»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
2	Акцептовано рахунок транспортної організації за перевезення придбаного основного засобу	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	685«Розрахунки з іншими кредиторами»
3	Відображено суму ПДВ за послуги по перевезенню	641 «Розрахунки за податками»	685«Розрахунки з іншими кредиторами»

Аналітичний облік розрахунків з іншими кредиторами проводиться індивідуально для кожного підприємства, організації, установи або фізичної особи, з якими здійснюються розрахунки. Для цього використовується обліковий регістр, який включає в себе журнал № 3 та відомості № 3.5, аналогічні реєстру рахунку 63 для кредиторів. Журнал № 3 та відомості № 3.5 фіксують всі операції та рух коштів, пов'язаних з розрахунками з кожним конкретним кредитором. Цей обліковий регістр дозволяє зберігати і систематизувати деталізовану інформацію про заборгованості перед різними кредиторами [45].

В балансі кредитовий залишок за рахунком 68 відображається в IV розділі пасиву на рядках 600 та 610. Це дозволяє чітко відокремлювати та представляти фінансові зобов'язання перед кожним кредитором у фінансовій звітності. Такий підхід до ведення обліку розрахунків забезпечує систематичний та деталізований контроль за розрахунками з кожним окремим кредитором, що є важливим для ефективного фінансового управління підприємством [45].

РОЗДІЛ 3. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ПрАТ “ІВАНО-ФРАНКІВСЬКЦЕМЕНТ” З КРЕДИТОРАМИ

3.1. Планування аудиту кредиторської заборгованості

Одним із найголовніших моментів, які характеризують фінансове становище підприємства, є стан розрахунків з дебіторами і кредиторами.

Основними завданнями аудиту розрахунків є [1]:

- встановлення реальності дебіторської та кредиторської заборгованості;
- перевірка наявності простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості;
- встановлення дебіторської та кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позовної давності;
- перевірка списання заборгованості, строк позовної давності якої минув;
- перевірка правильності обліку дебіторської та кредиторської заборгованості залежно від прийнятого методу визначення реалізації та видів реалізації;
- перевірка правильності та обґрунтованості списання заборгованості.

Джерелами інформації для проведення аудиту розрахунків з постачальниками та кредиторами є [5]:

- Регістри синтетичного обліку і звітність (баланс (форма № 1), головна книга).
- Регістри синтетичного і аналітичного обліку розрахунків (журнали-ордери, відомості).
- Первинні документи з обліку розрахунків (накладні, рахунки- фактури, договори та ін.).

Нормативною базою для аудиту розрахунків є [6]:

1. Положення “Про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні.
2. “Вказівки щодо організації бухгалтерського обліку в Україні”,
3. Інструкція “Про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, документів та розрахунків”,

затверджена наказом Мініну від 11.08.1994р. № 69.

4. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств”

5. Закон України “Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”.

6. П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”.

7. П(С)БО 11 “Зобов'язання”.

Аудитор повинен планувати свою роботу так, щоб ефективно провести аудиторську перевірку. Планування має ґрунтуватися на попередньому вивченні особливостей бізнесу клієнта [7].

Планування - це вироблення головної стратегії і конкретних методів та термінів проведення аудиту. Аудитори й аудиторські фірми України під час розробки плану та проведення аудиту мають право самостійно визначати його форми і методи на підставі чинного законодавства, норм і стандартів, умов договору із замовником, професійних знань та досвіду [8].

Метою планування є звернення уваги аудитора на найважливіші напрями аудиту, на виявлення проблем, які слід перевірити найретельніше. Планування допоможе аудиторів належним чином організувати свою роботу і здійснювати нагляд за роботою асистентів, а також координувати роботу інших аудиторів та фахівців. Характер планування залежить від організаційної форми, розміру і виду діяльності підприємства, виду аудиту, правильного уявлення аудитора про стан справ на підприємстві, причому останнє є найважливішою складовою частиною планування аудиту [8].

Вивчення аудитором цього питання допоможе йому визначити події, операції та заходи, які могли істотно вплинути на звітність підприємства і зменшити ризик аудиту (загальний ризик). Ризик аудиту полягає в тому, що аудитор може висловити неадекватну думку у тих випадках, йולי документи бухгалтерської звітності містять значні перекручення. Іншими словами, за помилковою звітністю буде подано аудиторський висновок без зауважень. Для досягнення ефективності аудиту та узгодження порядку аудиторських процедур з внутрішнім розкладом роботи фахівців підприємства аудитор обговорює з

керівництвом та співробітниками елементи загального аудиторського плану і аудиторські процедури [16].

Загальний план аудиту

Робоча документація допомагає в плануванні та проведенні аудиту. Тобто обґрунтовується доцільність документального оформлення аудиту. Аудиторів слід розробити і документально оформити загальний план аудиту, визначити в ньому істотність помилок, а потім здійснити аудит за цим планом. Загальний план аудиту розробляється детально, щоб аудитор мав можливість завдяки йому підготувати програму аудиту. Програма, її зміст та обсяг залежать від розміру, виду і специфіки підприємства, умов договору на проведення аудиту, а також особливостей методики і техніки, що їх використовує аудитор [10].

Під час розробки загального плану аудитор аналізує певні питання, що сприяє [11]:

- розумінню аудитором бізнесу клієнта:
- головних факторів, які впливають на діяльність підприємства,
- найважливіших характеристик діяльності підприємства, його організаційної структури, процесу виробництва, надання послуг, фінансового стану, а також порядку його звітування, включаючи зміни, які сталися після попереднього аудиту;
- розподілу обов'язків між керівництвом підприємства;
- розумінню обліку і системи внутрішнього контролю:
 - методології і принципів бухгалтерського обліку;
 - можливого ефекту від змін в обліковій політиці чи термінології аудиту;
- обізнаності аудитора в питаннях бухгалтерського обліку і системи внутрішнього контролю, які можуть бути використані аудитором у тестах оцінки надійності внутрішнього контролю підприємства та в незалежних аудиторських процедурах;
- визначенню ризиків та істотності:
- оцінці аудитором ризику внутрішнього контролю - ефективності системи внутрішньогосподарського контролю підприємства, тобто її спроможності

попереджати і виявляти помилки на підприємстві, оцінці особистого аудиторського ризику невиявлення істотних помилок у звітності підприємства і визначенню на підставі цього найважливіших напрямів аудиту;

- визначенню порога істотності помилок для цілей аудиту з кожного виду операцій;
- ймовірності існування суттєвих помилок в обліку, яка оцінюється аудитором з огляду на попередній період перевірки і знайдені ним помилки;
- визначенню складних бухгалтерських операцій, включаючи ті, які робилися з використанням суб'єктивної думки бухгалтера (врахування участі в аудиті експертів та інших фахівців);
- розподілу за місцезнаходженням підрозділів підприємства;
- добору виконавців аудиту і розподілу між ними обов'язків з урахуванням професійного рівня і стажу роботи;
- розв'язанню інших питань:
- можливості оперативного включення до програми аудиту наприкінці аудиторської перевірки питання безперервності діяльності підприємства;
- відносинам підприємства зі спорідненими сторонами.

Аудиторська програма

У програмі аудиту види, зміст та час проведення запланованих аудиторських процедур повинні збігатися з показниками загального плану аудиту. Аудиторська програма допомагає керувати виконавцями та контролювати їх роботу. До неї включається також перелік об'єктів аудиту за його напрямками, а також фіксується час, необхідний для кожного напрямку або аудиторської процедури. У програмі аудитор оцінює ризик внутрішнього контролю та особистий ризик невиявлення істотних помилок у звітності, визначає термін проведення аудиторських тестів і незалежних процедур, координує роботу всіх помічників, залучених співробітників підприємства, дає завдання іншим виконавцям аудиту, якщо такі беруть участь у роботі [15].

Записи і висновки аудитора з кожного розділу аудиторської програми фіксуються в робочій документації і є фактичним матеріалом, який

використовується аудитором для підготовки й обґрунтування аудиторського звіту. Протягом аудиту його загальний план і програма переглядаються та уточнюються аудитором, тому що є ймовірність зміни умов і напрямів аудиту, а також можливе отримання інших результатів аудиторських процедур, ніж ті, які раніше очікувалися. Події чи факти, що примусили аудитора внести значні зміни до аудиторської програми, оформляються ним документально [15].

Мета аудиту кредиторської заборгованості:

1. Перевірка наявності і правильності оформлення первинних документів, що є підставою для записів по кредиторській заборгованості (КЗ).
2. Оцінка синтетичного й аналітичного обліку, правильності використання рахунків Плану рахунків.

Перевірка правильності розрахунків по КЗ (оплата коштами, векселями, застосування бартерних операцій, розрахунки іншими матеріальними цінностями):

1. Оцінка стану внутрішнього контролю КЗ.
2. Упевненість в порівнянності показників фінансової бухгалтерської і не бухгалтерської звітності (звіт голови правління, директора компанії, фінансового огляду та ін.) відносно КЗ.

Перелік Аудиторських процедур при аудиті кредиторської заборгованості ПрАТ «Івано-Франківськцемент»:

- 1 Звірення залишку заборгованості за даними Головної книги з залишками в облікових регістрах
- 2 Перевірка наявності актів звірення і відповідності їх даним аналітичного і синтетичного обліків
- 3 Визначення великих кредиторів і складання їхнього переліку
- 4 Направлення запитів на підтвердження заборгованості
- 5 Перевірка наявності договорів, що передбачають авансову оплату
- 6 Перевірка правильності оформлення документів на одержання і своєчасне надання їх у бухгалтерію
- 7 Перевірка повноти і своєчасності оплати рахунків на основі регістрів

обліку

- 8 Направлення запитів постачальникам на предмет підтвердження ними одержаних векселів
- 9 Перевірка розрахунків по товарообмінних операціях
- 10 Звернення особливої уваги на закриття кредиторської заборгованості «незвичайними» бухгалтерськими записами, об'єднання дебіторської і кредиторської заборгованості, сторнування одержаних товарів (робіт, послуг), необгрунтоване списання заборгованості на доходи, перенесення її на інші рахунки балансу
- 11 Оформлення окремим документом знайдених порушень
- 12 Визначення розбіжностей між отриманими відповідями на відправлені запити по підтвердженню кредиторської заборгованості із наявними на підприємстві актами звірок
- 13 Перевірка правильності відображення КЗ у балансі
- 14 Перевірка результатів проведення інвентаризації КЗ
- 15 Перевірка суцільним методом списання нестач, втрат і псування запасів
- 16 Перевірка обгрунтованості віднесення КЗ на доходи

Під час перевірки аудитор досліджує тільки ту методику бухгалтерського обліку, яка входить до звітності. Розуміння системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю разом з оцінкою невідповідності його функціонування дадуть можливість аудитору [19]:

- з'ясувати для себе види істотних перекручень у фінансових звітах;
- визначити фактори, що впливають на ризик істотних помилок;
- запланувати аудиторські процедури.

Удосконалюючи проведення перевірки, аудитор враховує свою оцінку ризику невідповідності внутрішнього контролю (разом з оцінкою властивого ризику), щоб визначити характер і обсяг тестів для підтвердження статей фінансової звітності [14].

При вивченні системи внутрішнього контролю доцільно виділити такі етапи і дії, щоб досягти розуміння системи, оцінити ризик контролю і встановити

вплив одержаних результатів на перевірку фінансової звітності. Внутрішній контроль за функціонуванням системи обліку на підприємстві необхідний для досягнення таких цілей:

- дозвіл на проведення облікових операцій, який повинен здійснюватися згідно з загальним або спеціальним розпорядженням керівництва;
- відображення всіх облікових операцій у вигляді точних підсумкових показників на відповідних рахунках обліку і у відповідний час, що дає можливість спеціалістам підготувати фінансову звітність згідно із встановленими вимогами;
- доступ до облікових записів про активи підприємства тільки після дозволу керівництва;
- порівняння записів обліку з наявними активами через певні інтервали часу і вжиття своєчасних заходів для усунення розбіжностей.

Внутрішній контроль через об'єктивні і суб'єктивні причини не завжди відповідає своєму призначенню.

Звичайні обмеження [34]:

- вимоги керівництва обмежувати витрати на внутрішній контроль, які не можуть перевищувати корисний ефект від його функціонування; більшість процедур внутрішнього контролю спрямовані на звичайні операції, а неординарні операції залишаються поза увагою фахівців, допущення помилки службовою особою через необачність, неуважність, неправильне розуміння законодавства, норм і правил;
- уникнення внутрішнього контролю шляхом змови членів керівництва або персоналу підприємства з третіми особами; нехтування принципами внутрішнього контролю особами, відповідальними за його забезпечення;
- несвоєчасне врахування змін спричинює неадекватні процедури внутрішнього контролю.

Під час вивчення систем обліку і внутрішнього контролю та планування аудитор повинен скласти уявлення про їх структуру та порядок функціонування. Наприклад, аудитор може скласти наскрізний тест, за яким відстежить декілька

операцій системи обліку. Якщо операції характерні для системи бухгалтерського обліку, то ця процедура може вважатися аудитором частиною тестів внутрішнього контролю. Вид і обсяг наскрізних тестів не можуть забезпечити достатню доказовість для оцінки ризику внутрішнього контролю.

Вид, термін і обсяг процедур, що їх виконує аудитор для вивчення систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, залежать від [23]:

- структури підприємства і комп'ютерної системи, узгодженого масштабу перевірки;
- виду внутрішнього контролю; документації підприємства з особливих процедур внутрішнього контролю; оцінки властивого ризику.

Ознайомлення з системами обліку і внутрішнього контролю досягається завдяки використанню результатів попередньої аудиторської перевірки чи наданих аудиторських послуг і може доповнюватися:

- опитуванням членів керівництва, контролюючого та іншого персоналу підприємства з посиланням на документацію клієнта — службові інструкції або положення; перевіркою документів і записів, виконаних стосовно систем обліку і внутрішнього контролю;
- спостереженням за діяльністю й операціями підприємства, включно з комп'ютерними операціями, і виконанням бухгалтерських операцій.

Досягнення розуміння структури внутрішнього контролю (контрольного середовища облікової системи та контрольних процедур):

- Визначити чи може рівень ризику бути нижче максимального
- Визначити чи доцільно проводити тести контрольних моментів
- Тестування контрольних моментів
- Визначити чи підтверджують тести попередньо визначений рівень ризику
- Визначити чи можна рівень ризику оцінити низьким
- Рівень ризику оцінюється як низький
- Розробляється відповідна програма перевірок операцій по суті.

Аудитор повинен отримати такі відомості про системи обліку клієнта, які дадуть йому змогу правильно визначити:

- основні види операцій у діяльності підприємства; суттєвість операцій;
- найважливіші облікові операції, які підтверджуються документально і відповідають показникам фінансової звітності, процес підготовки фінансової звітності від початку важливих операцій до включення їх результатів у фінансову звітність.

Щоб правильно розробити план аудиту, необхідно отримати інформацію про заходи внутрішнього контролю підприємства. При цьому аудиторі треба врахувати дані, отримані під час вивчення середовища контролю і систем бухгалтерського обліку. Процедури контролю тісно пов'язані з середовищем контролю і системою обліку, тож аудитор, вивчаючи середовище контролю і систему обліку, отримує інформацію щодо процедури контролю. Наприклад, при дослідженні бухгалтерського обліку грошових коштів стає відомо про здійснену перевірку банківських рахунків. За звичайних обставин під час розробки аудиторського плану не вимагається знання аудитором всіх внутрішніх процедур контролю підприємства, які використовуються для кожного затвердження фінансової звітності.

Аудитор фіксує й обґрунтовує в робочих документах отримані відомості про систему обліку і внутрішнього контролю, оцінку ризику невідповідності внутрішнього контролю.

Методи документального оформлення інформації про систему обліку і внутрішнього контролю є виключно предметом особистого вибору аудитора. Це можуть бути письмові звіти, анкети, контрольні переліки і блок-схеми. Форма й обсяг цієї документації залежать від розміру і структури підприємства, видів діяльності, порядку ведення бухгалтерського обліку і структури систем внутрішнього контролю. Складніша система обліку і внутрішнього контролю — більший обсяг аудиторських процедур та документації [45].

Для отримання доказів ефективності внутрішнього контролю проводяться тести на відповідність.

Тест внутрішнього контролю кредиторської заборгованості

Мета контролю:

1. Закупівлі ґрунтуються на дійсних підтверджених запитах, належним чином складених у відношенні ціни, кількості, якості і постачальника.
2. Рахунки-фактури точні (терміни, кількості, ціни і пролонгації), розподіл рахунків правильний, а операції вчасно і точно враховуються у відношенні ремітента, суми і періоду.
3. Усі закупівлі сумуються і точно проводяться по бухгалтерських документах.

За результатами тестів на відповідність системи внутрішнього контролю необхідно визначити, наскільки вона відповідає попередній оцінці ризику невідповідності внутрішнього контролю і, можливо, її переглянути. У таких випадках аудиторів слід змінити характер, строки і масштаб запланованих процедур аудиту.

Аудитор може виконати тести на визначення відповідності системи внутрішнього контролю під час поетапного проведення аудиту протягом звітного періоду. Але не можна використовувати результати таких тестів без додаткових доказів відповідності функціонування системи внутрішнього контролю між останнім тестуванням і до закінчення звітного періоду. При цьому необхідно враховувати такі фактори [36]:

- результати проміжних тестів;
- час до закінчення звітного періоду;
- зміни в системах бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю до закінчення звітного періоду;
- вид, вартість операцій та інших заходів, а також залишки на рахунках;
- середовище контролю, адміністративний контроль;
- незалежні процедури перевірки.

3.2. Аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками

Основними завданнями аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками є перевірка достовірності і законності розрахункових даних і

облікових даних про зміст розрахунків, дотримання розрахунково-фінансової дисципліни і її вплив на платоспроможність підприємства, а також встановлення реальної заборгованості. Перевірка розрахунків з постачальниками починається зі встановлення присутності і правильності оформлення документів, які визначають права і обов'язки сторін по поставці матеріальних ресурсів і виконанню підрядних робіт [29].

В ході перевірки необхідно встановити чи правильно відображені по статтям балансу відповідні залишки заборгованості. Для цього звіряють залишки по кожному виду розрахунків, на одну і ту ж дату по даним аналітичного обліку із залишками по синтетичному рахунку 63 “Розрахунки з постачальниками і підрядниками”, з Головною книгою та бухгалтерським балансом. У випадку розбіжностей слід перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості за кожним постачальником і підрядником, зокрема, такі розбіжності можуть виникати внаслідок недбалості обліку розрахункових операцій або зловживань.

Кожна сума дебіторської і кредиторської заборгованості по окремих рахунках розглядається з точки зору виникнення боргу, причини і давності виникнення заборгованості, реальності її виникнення.

Розрізняють поточну, неоплачену в строк, заборгованість з закінченим строком позовної давності, спірну і безнадійну дебіторську і кредиторську заборгованість [29].

Поточна заборгованість являється нормальною в процесі діяльності підприємства і не являється порушенням фінансової дисципліни. Заборгованість не оплачена в строк повинна бути погашена. При цьому необхідно встановити причини її непогашення в встановлені строки розрахунків. Заборгованість з вичерпаним строком позовної давності визначається шляхом співставлення строків виникнення права на позов і строк позову, встановлених законодавством. По цьому виду заборгованості необхідно перевірити, чи направлялись листи про необхідність погашення боргу, чи пред'являлись претензії і матеріали для подання позову [35].

Спільною заборгованість і заборгованість по претензіям, пред'явлених постачальникам і підрядникам, транспортним і іншим юридичним особам або переданих в арбітраж. В цьому випадку необхідно перевірити копії позовів і розписок про прийом справ на розгляд судом. При наявності безнадійної заборгованості необхідно вияснити мотиви відмови суду в позові.

Якщо виявлені факти невизначеної простроченої кредиторської заборгованості і порушення розрахункової дисципліни необхідно викласти це у відомості.

Необхідно також встановити чи проводилась інвентаризація розрахунків зі всіма кредиторами, ознайомитись з її результатами. При необхідності провести зустрічну перевірку розрахунків з кредиторами.

При аудиті розрахунків з постачальниками необхідно перевірити наявність договорів поставки матеріальних цінностей, дотримання встановлених договором розрахунків.

Особливу увагу необхідно приділити перевірці своєчасності поставок відповідної кількості і якості матеріальних цінностей. Повноту оприбуткування матеріальних цінностей, необхідно перевіряти співставленням даних про їх кількість і ціну по платіжним документам (платіжним дорученням і вимогам-дорученням) з даними документів на їх оприбуткування (рахунків, рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних) і показниками аналітичного обліку розрахунків з постачальниками (реєстрів операцій по розрахунках з постачальниками), книгами (картонками) складського обліку, звітами про рух матеріалів.

При перевірці також звертається увагу на правильність застосування постачальниками цін, тарифів за послуги. Для цього співставляють ціни, вказані в рахунках постачальників, з цінами, вказаними в заключених договорах постачальниками і підрядниками. При аудиті розрахунків з організаціями, які виконують роботи, послуги необхідно перевірити ще й чи були факти завищення об'ємів виконаних робіт, неправильного призначення цін, включення в рахунки витрат, які були не передбачені.

3.3. Аудит розрахунків з бюджетом

В умовах ринку розширюються взаємовідносини підприємств з бюджетом. Законом України “Про державну податкову службу в Україні” передбачені широкі права державних податкових адміністрацій по районах і містах, які мають право виставляти підприємствам фінансові санкції за порушення законодавства про оподаткування, а також пред’являти адміністративні штрафи [2].

Тому аудитор при перевірці розрахунків з бюджетом повинен допомогти підприємству уникнути фінансових втрат, пов’язаних із санкціями за неправильне обрахування і несвоєчасне перерахування платежів в бюджет. Особливо уважно необхідно перевіряти правильність проведення відповідних розрахунків платежів в бюджет і в державні цільові фонди та своєчасність їх перерахування у відповідності з діючим законодавством.

Перелік платежів в бюджет і державні цільові фонди регламентується Законом України “Про систему оподаткування”, а порядок проведення розрахунків в бюджет і в державні цільові фонди і своєчасність їх перерахування - відповідними законами. Оскільки місцеві податкові адміністрації систематично перевіряють стан розрахунків з бюджетом, то в процесі аудиту слід вивчити акти перевірок, проведених податковою інспекцією.

Загальною задачею аудиту є встановлення по всім видам платежів в бюджет і цільові фонди правильності нарахування суми платежів, своєчасності перерахувань відповідних сум, виявлення причин прострочення платежів і на чий рахунок віднесена оплачена пеня, які міри прийняті щодо осіб, винних в несвоєчасному перерахуванні засобів, і виправлення допущених порушень [22].

Аудит розрахунків з бюджетом проводиться з допомогою наступних основних джерел інформації: справок і розрахунків по окремих видах платежів; виписок банку і прикладених до них документів про перерахування відповідних сум в бюджет і цільові фонди; актів перевірок податкових адміністрацій;

бухгалтерських записів по рахунку 64 “Розрахунки за податками і платежами”; журналів-ордерів по відповідних рахунках.

В процесі перевірки слід уточнити правильність виведення оборотів і сальдо по кожному виду платежу на кінець розрахункового періоду. Для цього дані аналітичного обліку по кожному виду платежів співставляють із записами в журналах-ордерах і Головній книзі по рахунках синтетичного обліку. Своєчасність і повнота розрахунків встановлюється перевіркою виписок банку і прикладених до них первинних платіжних документів. При розходженнях в записах і виявленні випадків неточностей розрахунків необхідно встановити їх характер і прийняти міри по їх усуненню. Особливо потрібно виділити випадки, коли стягнення коштів в бюджет було пов’язане з непідтвердженим включенням розтрат коштів в склад валових витрат або з перевитратами матеріальних ресурсів зверх потреб, визначених документацією, або з використанням таких ресурсів не по призначенню. Як правило, штрафи і пені стягуються з відповідальної особи, яка винна в порушенні строку або неправильному вирахуванні відповідних платежів в бюджет [43].

Типові порушення та виявлення ознак шахрайства

У процесі виробництва на всіх стадіях і циклах ділової активності працівники підприємства (навмисне чи не навмисне) можуть вдаватися до перекручень і фальсифікації. Тому одним із основних завдань аудиту є виявлення помилок і фактів шахрайства, а також вжиття необхідних заходів щодо попередження можливих втрат підприємства.

Аудитору практично ніколи не відомий факт порушення (розкрадання). Тому перед перевіркою операції потрібно логічно обґрунтувати припущення про зовнішні і внутрішні зв'язки в ній, про характер та сутність взаємовідносин з іншими операціями [34].

Припущення про порушення необхідно ретельно формулювати. Повинна існувати можливість обґрунтування імовірності висунутого припущення. Якщо припущення в ході вивчення операції підтверджуються, то відбувається перетворення імовірного знання на достовірне.

ВИСНОВКИ

Невід'ємною складовою процесу розвитку ринкових відносин в Україні є належна система бухгалтерського обліку, яка забезпечує всіх учасників суспільства достовірною, своєчасною та корисною інформацією про економічну діяльність підприємств. Ефективне управління підприємством вимагає комплексної інформації про проваджені економічні процеси, їх характер, обсяг, використання ресурсів, зобов'язання та фінансові результати.

Успішність управління підприємством тісно пов'язана з ефективністю та оперативністю бухгалтерського обліку, оскільки від цього залежить фінансовий стан господарюючих суб'єктів, що займаються підприємництвом, а також здатність отримувати своєчасну та достовірну інформацію для управлінських рішень.

Об'єктом дослідження у даній дипломній роботі були питання обліку і аудиту розрахунків з кредиторами.

Дослідження здійснено на матеріалах акціонерного товариства "Івано-Франківськцемент". У першому розділі дипломної роботи, названому "Теоретичні аспекти організації обліку розрахунків з кредиторами", розглянуті особливості діяльності цього підприємства, його облікова політика та загальні принципи організації бухгалтерського обліку розрахунків з кредиторами.

Згідно із законодавством України, основою для бухгалтерського обліку є "Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Для керівництва підприємством була визначена власна облікова політика, яка передбачає раціональну організацію бухгалтерського обліку з метою забезпечення своєчасного виконання завдань у плануванні, контролі, управлінні та наданні достовірної інформації при мінімальних витратах.

У другому розділі, що стосується "Бухгалтерського обліку розрахунків з кредиторами", розглядаються принципи формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість. Зазначаються вимоги до розкриття цієї інформації в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, враховуючи національні

стандарти бухгалтерського обліку.

У ході своєї діяльності підприємство взаємодіє з покупцями, замовниками, постачальниками, підрядниками, бюджетом та банками, здійснює кредитні та бартерні операції, а також використовує векселі при розрахунках.

Відповідно до чинного законодавства проводяться розрахунки як у готівковій, так і в безготівковій формі. Документально підтверджена інформація про взаємовідносини з кредиторами відображається в обліку. Визначення та розкриття кредиторської заборгованості здійснюються відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

У третьому розділі "Аудит розрахунків з кредиторами" проведено аудит розрахунків ПрАТ "Івано-Франківськцемент" з метою виявлення та усунення недоліків у веденні бухгалтерського обліку розрахунків з кредиторами. Аудиторський висновок також надано.

Відповідно до Закону України "Про аудиторську діяльність", аудиторська діяльність включає організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудиту) та інші аудиторські послуги, які можуть бути пов'язані з бухгалтерським обліком, звітністю, оподаткуванням, аналізом фінансово-господарської діяльності та іншими економічно-правовими аспектами.

Метою аудиту кредиторської заборгованості є перевірка правильності оформлення первинних документів, оцінка синтетичного й аналітичного обліку, правильності розрахунків та ефективності внутрішнього контролю. В результаті аудиторської перевірки виявлено, що облік розрахунків з кредиторами проводиться на належному рівні та відповідає вимогам законодавства.

Для поліпшення господарської діяльності ПрАТ "Івано-Франківськцемент" рекомендовано оптимізувати устаткування, зменшити енерговитрати продукції, розробити програму для впровадження нового асортименту продукції. Аналіз виявив, що взаємодія з численними кредиторами вимагає високої трудомісткості, проте використання комп'ютеризованої форми обліку спрощує цей процес, забезпечуючи оперативність та ефективність

ведення розрахунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07. 99р. № 996-XIV.
2. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник/за ред. Ф. Ф. Бутинця – 6 видання, Житомир, 2005р.
3. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядок його застосування, затверджені Головним управлінням Державного казначейства України 10.12. 99 року № 114.
4. Інструкція "Про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій бюджетних установ", затверджена Наказом Державного казначейства України 10.07. 2000 № 61 з подальшими змінами й доповненнями.
5. Облік на виробничих і торговельних підприємствах. - Грабова Н. М., Добровський В. М. Бухгалтерський – К.: А. С. К., 2002.
6. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. — К.: АСК, 2002.
7. Джога Р. Т., Свірко С. В., Сінельник Л. М. Бухгалтерський облік у бюджетних установах / За заг. Ред. Р. Т. Джоги. – К.: КНЕУ, 2003.
8. Фінансовий облік – Чебан Т. Н. – 2001.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20, зі змінами та доповненнями.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73
11. Абалмасова Н.С. Удосконалення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань в Україні на підставі міжнародного досвіду // Н.С. Абал- масова, В.С. Терещенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64247.doc.htm
12. Баффет М. Як знайти ідеальну для інвестора компанію /М. Баффет, Д. Кларк.

– Попуррі, 2009. – 79 с.

13. Бутинець Т.А. Бухгалтерський облік: навч. пос. / Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 672 с.

14. Ларсон Керміт Д. Основні принципи бухгалтерського обліку. У 2 т. / Ларсон Керміт Д., Уайльд Джон Дж., Чіапетта Бар ; пер. з англ., за наук. ред. Г. В. Григораш, Т. В. Герасимової. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. – 1336 с.

15. Сафарова А.Т. Проблеми оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/90_1.pdf

16. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник. – К.: А.С.К., 2010. – 784 с.

16. Травінська С.І. Класифікація поточних зобов'язань в законодавстві та бухгалтерському обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bukuniver.edu.ua/Applications/zbirnik/n6/31_Klas.pdf

17. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами: навч. посібник / За ред. проф. М.Ф.Огійчука. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Алерта, 2013. – 608 с.

18. Рудницький В. С., Бруханський Р. Ф., Хомин П. Я. Судовобухгалтерська експертиза економічних правопорушень.– К //К.: ВД «Професіонал. – 2004.

19. Сурніна К.С. Зобов'язання і кредиторська заборгованість, проблеми термінології і класифікації // Економіка: проблеми теорії та практики. Вип. 42. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2014. – С.56-61.

20. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект: колективна монографія у 2 т. / за ред. П.Й.Атамас. – Дніпропетровськ: «Герда», 2013. – Т. 1. – 358 с.

21. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: навчальний посібник / Н.М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2011. – 923 с.

22. Управлінський облік. Навчальний посібник / Бруханський Р.Ф. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 223 с.

23. Фінансовий облік / Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Микитюк Н.Я. та ін.: підручник. – К : Кондор-Видавництво, 2013. – 552 с.
24. Фінансовий облік: навчальний посібник / Л.К.Сук, П.Л.Сук. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К. : Знання, 2012. – 647 с.
25. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / За редакцією проф. М.Ф.Огійчука. – 6-те видання, перероблене і доповнене. – К. : Алерта, 2011. – 1042 с.
26. Харченко В.І. Безготівкові розрахунки в господарському обороті України // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 3 – С. 24-33.
27. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу: навчальний посібник / С.І. Дроб'язко, Т.М. Козир, С.Б. Холод; ред. П.Й. Атамас. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
28. Організація обліку у підприємствах сільськогосподарської галузі / Шилю В.П., Сопко В.В., Ільїна С.Б., Васьков В.Н.: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2010. – 268 с.
29. Козлова М.О. Оцінка зобов'язань в бухгалтерському обліку / М.О.Козлова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. — 2003. — №4(26). — С.121-131.
30. Матвієнко Т.О. Проблеми бухгалтерського обліку зобов'язань за податками і зборами / Т.О.Матвієнко // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №2. — С.234–240.
31. Самохвал Н.П. Місце поточних зобов'язань в системі бухгалтерського обліку підприємства / Н.П.Самохвал // Економіка та держава. — 2011.— №9. — С.53–57.
32. Шевчук С.І. Особливості організації бухгалтерського обліку зобов'язань на підприємстві / С.І.Шевчук // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. — 2009. — Вип.2(93). — С.43–46.
33. Михалків А.А. Роль аудиту в забезпеченні достовірності фінансової звітності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Випуск 6, частина 2. С. 105-107.

34. Машталяр Г.П. Організація аудиту фінансової звітності. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2015. Вип. 1. С. 158-164.
35. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2014 року. Частина 1 / Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. Київ: Видавництво «Фенікс», 2015. 985 с.
36. Мушинський В.В. Внутрішньогосподарський контроль забезпечення виконання зобов'язань підприємства та фактів їх зміни: методичний підхід. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2015. № 1 (22). С. 263-279.
37. Омецінська І.Я. Інформаційне забезпечення та порядок проведення аналізу зобов'язань Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні. Тернопіль: Економічна думка, 2015. С. 276-292. 92
38. Орлов І.В. Генезис поняття «зобов'язання» в юридичному та економічному напрямках бухгалтерського обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Житомир: ЖДТУ. 2010. Вип. 1 (16). С. 170-177.
39. Остапченко Н. В. Реструктуризація заборгованості як засіб підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Київ. 2010. 22 с.
40. Островський П. І., Гострик О.М., Добрунік Т.П, Радова О.В. Моделювання економічних процесів: навчальний посібник Одеса: ОНЕУ. 2012. 132 с.
41. П (С)БО № 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. № 20 зі змінами і доповненнями. URL: <http://www.dtki.com.ua/debet/ukr> (дата звернення: 16.10.2020).
42. П (С)БО № 14 «Оренда», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 липня 2000 р. № 181 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (дата звернення: 22.10.2020).

43. П (С)БО № 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 грудня 2000 р. № 353 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>. (дата звернення: 22.10.2020).
44. П (С)БО № 19 «Об'єднання підприємств», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р. № 163 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>. (дата звернення: 22.10.2020).
45. П (С)БО № 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10 серпня 2000 р. № 193 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>. (дата звернення: 22.10.2020). 93
46. П (С)БО № 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18 червня 2001 р. № 303 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01> (дата звернення: 22.10.2020).
47. Петренко Н.І. Бухгалтерський облік поточних зобов'язань: категорії, поняття, терміни. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2012. № 1 (26). С. 184 –189.
48. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємства організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р.: із змінами та доповненнями від 08.02.2014 р. URL: <http://www.buhoblik.org.ua>. (дата звернення: 15.10.2020).
49. Побережець О.В., Кравченко В.І. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2017. Т. 22, Вип. 4. С. 138- 141.
50. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. No2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 21.10.2020).
51. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України 24.05.1995р. № 88. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>. (дата звернення: 22.10.2020).

52. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>. (дата звернення: 16.10.2020).
53. Рубейкін В. А. Призначення та зміст фінансової звітності № 10 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/48.pdf (дата звернення 17.10.2020)
- 94
54. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 1. С. 59-64.
55. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Бізнес-статистика: Підручник. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2018. 210 с.
56. Синиця Т. В. Бухгалтерський облік: теоретичні основи, організація та оптимізація облікових процесів. 2016. 276 с.
57. Скляр Є.В., Храпливий А.І. Теоретичні засади дослідження дебіторської та кредиторської заборгованостей. Молодий вчений. 2016. № 5 (32). С. 153-156